

Tre Muajt e bekuar

(REXHEP - SHABAN - RAMAZAN)

Revista Drita Islame në versionin online...

www.dritaislame.al

TEOLOGJI

BOTA JONË

REFLEKSIONE

TRASHËGIMI KULTURORE

FAMILJA

PERSONALITETE

www.dritaislame.al

"Drita islame"
Botim i Komunitetit Mysliman
të Shqipërisë

DREJTOR
Dorian Demetja

REDAKTORË
Andrin Rasha
Mehmet Disha

DIZAJNI DHE FAQOSJA
Ejup Lila

KONTAKT:
Tel/fax 04 223 04 092
E-mail: info@dritaislame.al

Viti XXX i botimit
Nr. 02 (457)
Shkurt, 2021

ISSN 2226-7115

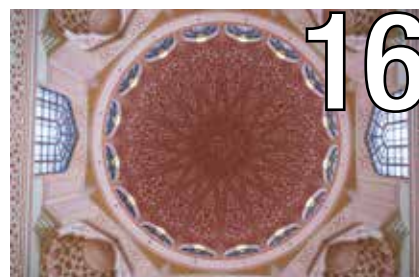
Artikujt
që vijnë në redaksi
dhe botohen,
nuk paraqesin domosdoshmërisht
edhe pikëpamjet e revistës.
Materialet e sjella në redaksi,
pavarësisht nëse botohen apo jo,
nuk i kthehen autorit.

PËRMBAJTJA

- 4 Tre Muajt e bekuar (Rexhep - Shaban - Ramazan) / Redaksia
- 6 Të jemi mendje-hapur / Nuredin Nazarko
- 8 Mos e helmoni veten / Qani Sulku

- 10 Vahji (shpallja) / Ali Yhall
- 14 A nuk ta zgjeruam kraharorin për të qenë i lumtur?
- 16 E mesmja e artë e umetit islam / Dr. Muhamed Amareh
- 20 Prefekti i parë i Mekës pas ardhjes së Islamit / Taulant Bica
- 22 Hafiz Ismet Dibra (1886-1955)
- 24 30 vjet nga rithemelimi i KMSH-së / Dorian Demetja

- 30 Profeti Muhamed si kryefamiljar / Mehmet Disha
- 32 Bashko lidhjet e neuroneve e pastaj mbështetu tek Allahu bashkimi i shqisave / Prof.dr. Edin Tule
- 36 Dhelpra dinake dhe miu
- 38 Kërpudha nuk e mbajti premtimin

The Muajt e bekuan

(REXHEP - SHABAN - RAMAZAN)

Koha dhe vendi, të gjithë vlerën dhe shenjtërinë e tyre e marrin sepse ashtu dëshiron Allahu. Kjo dëshirë hyjnore përfshin mijëra urtësi për krijesat. Veçanërisht, ato ngjarje që ndodhin brenda asaj kohe dhe vendi, i fitojnë këtyre një rëndësi të veçantë. Shenjtëria e disa aspekteve të kohës në Islam është një mënyrë që begatia dhe mirësia e pafund e Zotit të mbërrijë te myslimanët.

Sipas kalendarit hënor, që ka si pikënisje hixhretin e profe tit Muhamed (s.a.s.) (hixhri), muajt Rexhep, Shaban dhe Ramazan janë muaj shumë të dobishëm dhe të bekuar. Në shoqërinë Islame këta muaj quhen "Shuhur-u Thelathe" (Tre Muajt). Të gjitha netët e mira veç Natës së Mevludit, ndodhen brenda këtyre tre muajve. Muaji Rexhep cilësohet si muaji i mbjelljes, muaji Shaban si muaji i ujitjes dhe muaji i Ramazanit si muaji i korrjes apo mbledhjes së prodhimeve. Njeriu korr ç'ka mbjell, merr barasvlerën e asaj që ka bërë.

Tre muajt kanë një shije të vetën, e cila i veçon ata nga muajt e tjerë. Secili nga muajt ndjehet me ndjenjat tona të dukshme, ndërsa këta të tre, ndjehen me zemër dhe ndjenja mjaft të thella. Brenda kësaj kohe, njerëzit që i kthehen botës së zemrës, preken shpirtërisht nga rrezet që burojnë nga besimi i tyre dhe u duket se në këtë gjendje ata do të jetojnë përgjithmonë në hare. Ditët, netët, madje orët dhe minutat gjatë kësaj kohe për ta, ecin në një formë të magjishme. E ashtu duke rrjedhur, pa dyshim që secilit i pëshpërijnë diçka në shpirt.

Kur mbërrimë, çdo vit, në këto kohë të arta të vitit, na duket sikur kemi prekur ato ditë të kaltra të botës së përtejme edhe një herë tjetër. Koha gjatë këtyre muajve ngjyrosët me bojëra e botës së përtejme dhe njerëzit zhyten thellë në qetësi shpirtërore të magjishme, sikur të ishin banorë të botës tjetër. Kujtimet dhe koha e kaluar gjatë këtyre tre muajve plot gjallëri dhe gëzim, na e veshin jetën tonë me një bukuri të magjishme dhe ndjenjat tona futen brenda një simfonie të qetë. Ajo kohë përqafton të gjithë ata që ndjejnë dhe kuptojnë besimin, Islamin, vendfaljen dhe adhurimin me ngjyrën e dritave në frekuenca të ndryshme, me flladin e saj të ëmbël dhe të butë, duke magjepsur me zërin e saj çdokënd në shpirt. Brenda tre muajve, teksa shikon dritat që depërtojnë nëpër zemrat e njerëzve, vezullimet e minareve, gjallëria shpirtërore e popullit që shpejton për në vendfajle, më tepër sesa jetën tokësore, të kujton parajsën dhe për ata njerëz që vërtet ua dinë vlerën, ofrohet një kënaqësi shpirtërore e paparë.

Muaji Rexhep është muaji i faljes, amnistisë nga Allahu; muaji Shaban është muaji i shefaatit, ndërmjetësimi për falje; muaji Ramazan është muaji i shtimit të mirësive. Për këtë qëllim profeti ynë, në fillim të muajit Rexhep, lutej kështu:

"Allahu im! Na i bëj të bekuara Rexhepin dhe Shabanin dhe na bashko me muajin e Ramazanit" (Ahmed, I, 259). Ndërsa në disa thënie të tjera të tij thotë: "Ai që agjëron ditën e parë, të mesit dhe të fundit të muajit Rexhep, shpërblehet sikur ka mbajtur me agjërim të gjithë muajin" (Miftahu'l-Xhene). "Rexhepi është një muaj i madh. Të mirat në këtë muaj Allahu i shumëfishon." (Taberani). Pas muajit të Rexhepit vjen muaji i Shabanit. Hz. Aishe (r.a.) thotë: "Nuk e kam parë të Dërguarin e Allahut të agjërojë më shumë se sa në muajin e Shabanit" (Muslim, Sijam, 175). "Muaji Shaban i pastron gjynahet." (Axhluni, Keshfu'l-Hafa, 2/9). Transmetohet nga Enes b. Malik se Profeti (a.s.) pyetet: O i dërguari i Allahut! Në cilin muaj është agjërimi më i mirë përveç Ramazanit? Pejgamberi përgjigjet: "Për nder dhe respekt të Ramazanit është agjërimi i mbajtur në muajin Shaban." (Tirmidhi, zekat, 28). I dërguari i Allahut në një hadith thotë: "Muaji Rexhep është i Allahut të lartë, muaji Shaban është i imi, kurse muaji Ramazan është i ymetit tim" (Ramudhu'l-ehadith, I, 289; Axhluni, Keshfu'l-Hafa, 1/423). Dijetari i madh dhe i shquar Bediuzaman Said Nursi për këta muaj thotë: "Shpërblimi i çdo të mire, nëse në kohë të tjera është dhjetë, në muajin Rexhep është njëqind, në muajin Shaban më shumë se treqind, në Ramazan ngjitet në njëmijë, në netët e xhumave shkon me mijëra dhe në natën e Kadrit ngjitet në tridhjetëmijë" (Said Nursi, Şualar, 416).

Gjatë këtyre muajve myslimanët pendohen për mëkatet, zemërimet dhe mërvet u jepet fund, ndjenjat vëllazërore zhvillohen më tej, kështu, myslimanët bëjnë përpjekje për të hyrë me mendime të mira dhe kënaqësi në muajin e bekuar të Ramazanit.

Profeti ynë (a.s.) dhe sahabët punonin shumë për të arritur mirësitë e këtyre tre muajve. E shtonin shumë më tepër adhurimin me nafle (namaze suplementare), shtonin shumë dhikrin (përkujtimin), tesbihun (lartësimin), hamdin dhe shukrin (falënderimin) ndaj Allahut (xh.sh.), kërkonin falje, ndihmonin të varfrit, gëzonin jetimët, të vetmuarit dhe të moshuarit. Gjatë muajve Rexhep dhe Shaban u kushtonin vëmendje agjërimi të ditëve të hëna dhe të enjte. Theksojmë se agjërimi i mbajtur në muajt Rexhep dhe Shaban është sunet.

TË JEMI

Mendje-hapur

Ndryshueshmëria mes qenieve njerëzore është krejt natyrore. As nuk ka pasur e as nuk do të kemi shoqëri të unifikuar në tërësi, në ide, mendime, besime fetare. Përderisa ndryshueshmëria është natyrore, kërkesa apo veprimtaria për ta zhbërë, shkon në kundërshtim me frymën e tolerancës dhe mirëkuptimit.

Të qenët të ndryshëm nuk është premisë për urrejtje të atyre që janë të ndryshëm. Të qenët të ndryshëm është premisë për t'u afruar dhe njohur me pjesën e panjohur të mozaikut të qenieve njerëzore. Ka kaq shumë ngjyra ky mozaik, sa që nuk duhet të humbasim kohë për t'i urreyer gjithë ngjyrat. Nuk duhet të shihen vetëm e bardha dhe e zezë, për të përcaktuar më pas veten se je prej atyre që ndriçojnë, apo prej atyre që shpërndajnë errësirë.

Njohja e ngjyrave të tjera do të të japë një dimension tjetër njohjeje, edhe të shoqërisë njerëzore në shkallë të gjerë. Kjo lloj njohje do të përmirësojë ndjeshëm edhe njohjen e vetvetes, kuptimin e vetvetes, duke të dhënë në dorë një as të paçmueshëm. Po cili është ky as? Thyerja e guaskës së egoizmit dhe bindjes se ti je qendra e botës dhe pa ty bota nuk mund të ekzistojë. Kjo është pjesa më e rëndësishme. Të kuptosh që nuk je i vetmi për të cilin bota ka nevojë. Ti je pjesë e mozaikut. Një prej ngjyrave të tij. Qëllimi yt nuk është të mbivendosësh ngjyrën tënde të ngjyrat e tjera, por t'i japësh shkëlqim ngjyrës tënde

që pjesa tjetër, e ndryshme nga ty, të kuptojë vlerën dhe rëndësinë e ngjyrës që të është dhënë ta pasqyrosh.

Nëse ke mbërritur në këtë pikë atëherë ke hedhur një hap gjigant në përmirësimin e vetvetes dhe çlirimin e saj prej vetëkënaqësisë dhe vetëmjaftueshmërisë. Qenia njerëzore është njëkohësisht edhe qenie shoqërore. Jeton mes të tjerëve. Jep dhe merr në të njëjtën kohë prej tyre. Çështja është të japim dhe të marrim më të mirën. Për të arritur këtë duhet, realisht, të edukojmë vetveten me virtyte të larta. Duhet të bëhemi njësh me më të lartin virtyt, drejtësinë. Të jemi të drejtë me veten dhe me të tjerët që janë të ndryshëm, qoftë në aspektin e ideve, mendimit, apo përkatësisë fetare.

Të qenët mendje-hapur duhet mbështetur pikërisht tek drejtësia dhe burimi saj, morali. Të qenët mendje-hapur nuk duhet keqkuptuar. Jo çdo gjë që është e ndryshme duhet pranuar dhe vlerësuar. Respekti ndaj të ndryshmit duhet kaluar në filtrin e moralit dhe drejtësisë. Kjo nuk e kufizon të qenët mendje-hapur, por tregon se më shumë duhen çmuar virtytet dhe jo antivlerat që mund të keqpërdorin termin mendje-hapur, për t'i hapur rrugë gjërave të cilat mund të jenë tërësisht të kundërta me moralin dhe drejtësinë.

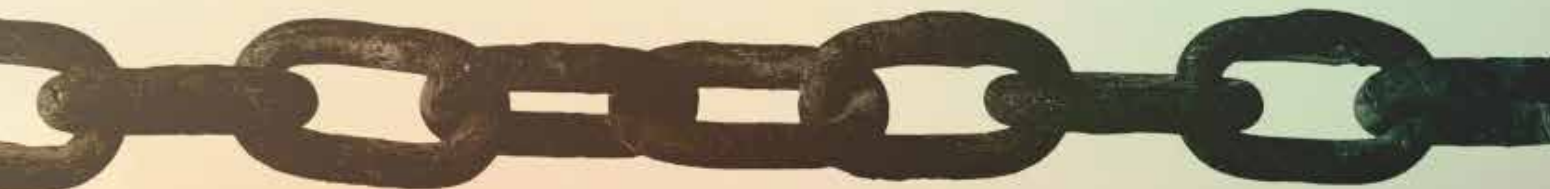
Të qenët mendje-hapur do të na mundësojë të vlerësojmë dhe çmojmë arritjet e të tjerëve, në të gjitha fushat e dijes. Nuk mund të tregohemi të padrejtë dhe të

refuzojmë arritjet e tjetrit apo të popujve të tjerë, si në lindje ashtu edhe në perëndim, si në veri ashtu edhe në jug. Bota njerëzore është e hapur dhe në ndryshim të vazhdueshëm. Nëse të tjerët ecin me hap ne duhet të rendim. Nëse ata rendin ne duhet të vrapojmë. Nëse ata vrapojnë të ruajmë ritmin. Të marrim prej tjetrit çfarë është më e mira, çfarë është më e zhvilluara, nëse kjo marrje nuk prek thelbin moral të qenies njerëzore dhe nuk i shërben tjetërsimit të vlerave tradicionale.

Nëse nuk tregohemi mendje-hapur për të vjelë nektarin e arritjeve të qytetërimeve të tjera, rrezikojmë të kthehemi shumë pas në kohë dhe të humbim dinamikën e të qenët përmirësues të shoqërisë. Natyrisht që llogarinë nuk e kemi me njerëzit, apo qytetërimet e dala prej duarve të tyre përgjatë historisë, por kjo nuk do të thotë që të jemi shpërfillës dhe indiferentë për çfarë zhvillohet rreth nesh.

Të jemi të drejtë. Të mos kemi frikë nga arritjet e të tjerëve, por të shndërrohemi në njerëz të punës, sakrificës, përthithjes së dijes, pavarësisht se nga cila pjesë e globit vjen, duke ruajtur gjithmonë drejtësinë, moralin, si kushte të patjetërsueshme që të marrim vlerë, pikërisht si qenie njerëzore.

Punë, dërsitje, sakrificë, vjelje frytësh prej punës së çdokujt, respekt dhe vlerësim për çdo kërkues diturie, që të dëshmojmë vlerën e paçmueshme të moralit që përfaqësojmë.

A man in a light blue t-shirt and dark pants is sitting on a stone wall, looking out over a vast, hazy mountain landscape. The title is overlaid on the right side of the image.

Mos e helmoni veter

E keqja më e madhe që i vjen njeriut, në ditët e sotme, që e godet dhe e helmon, i vjen pikërisht nga vetja e vet. Janë ato mendimet negative, me të cilat ushqehet përditë, të cilat i shkaktojnë ankth, stres të vazhdueshëm. Ka njerëz që e ushqejnë veten me ndjenjën e xhelozisë, mllëfit, hakmarrjes, shkaktarë që ia trazojnë përditshmërinë dhe nuk i mundësojnë një jetë të qetë. Njerëz të pakënaqur me caktimin e Zotit, me atë që u ka bërë rrësk Krijuesi i tyre; mosmirënjohës ndaj begatave e mirësive në të cilat lundrojnë çdo çast; zemërligë e smirëzinj ndaj të tjerëve për atë që ata posedojnë. Të konsideruarit e vetes si të pafat dhe xhelozë deri në kulm për arritjet e të tjerëve, postet e pasurinë e tyre dhe kështu me radhë. Të gjitha këto që përmendëm më lart janë substanca helmuese që e shkatërrojnë njeriun dhe e bëjnë të rrezikshëm për veten e tij, dhe për të tjerët gjithashtu.

Njerëzit që janë të mbërthyer nga helmet që i cekëm, e kanë të vështirë, për të mos thënë të pamundur, për ta bindur veten se Allahu i ka ndarë mirësitë dhe fatkeqësitë e kësaj bote në mënyrë të barabartë midis njerëzve. Dikujt që i ka dhënë pasurinë, ndoshta s'i ka dhënë dhe bukuri të madhe fizike, apo nuk e ka pajisur me besim e përkushtim ndaj Allahut. Ndodh që njerëzit mendojnë se më e madhja mirësi, me të cilën mund të begatohet njeriu në këtë botë, është pasuria, apo të mirat materiale si vila, makina, jetë luksoze, etj. Në fakt, mirësia më e madhe është ajo e besimit në Allah, besim dhe siguri e patundur në caktimin e Tij. Për shkak të peshës së madhe që kanë këto dy shtylla kryesore, janë pjesë themelore e 6 kushteve të besimit islam. Nëse dikush nuk i përmbush këto, atëherë ai e ka të mangët besimin e tij, dhe i duhet të punojë fort me veten e vet.

Shumë njerëz e kanë jetën e tyre të trazuar dhe aspak të lumtur, jo se nuk kanë për të ngrënë e për të pirë; jo se nuk kanë një punë, një shtëpi, një bashkëshort/e apo fëmijë, por sepse i ngacmon ai krimbi i brendshëm që u thotë: Pse filani ta ketë atë.... dhe ti jo? Kjo ndodh edhe për faktin se njeriu, të gjithë përqendrimin e tij e ka te kjo botë dhe çfarë i ofron atij një jetë komode në jetën e kësaj toke, sepse po të mendonte se kjo botë është kalimtare; se shpejt vjen dita dhe lë çdo gjë që ke pasur për ta trashëguar të tjerët, ndërsa vet nisësh drejt një bote tjetër, pa asgjë me vete, përveçse një petku të bardhë që mbulon trupin, nuk do t'i bënin përshtypje se çfarë posedojnë të tjerët, por do të fokusohesh te vetja e vet. Njeriu, në vend të ankesave dhe pakënaqësive të shumta

që shpreh gjatë jetës së tij, do ishte më mirë të ishte falënderues dhe mirënjohës ndaj Zotit për ato begati e mirësi që janë në dispozicion të tij, kështu edhe Allahu do ia kishte shtuar edhe më tepër, pasi vetë Allahu premton në Kur'an ku thotë: "Nëse do të më falënderoni, do t'jua shtoj" (Sure Ibrahim, 7) Natyra e njeriut është e tillë, që nuk kënaqet, sikur të posedonte edhe një mal të plotë me flori, do të lakmonte një të dytë. Nuk është thënë kot së koti: "Njeriut ia mbyll gojën vetëm dheu", pra vetëm kur të vdesë, vetëm atëherë mbarojnë kërkesat e tij të kësaj bote.

Njerëzit e pakënaqur nga jeta e tyre, vuajnë shumë shpirtërisht dhe nuk e dinë se ilaçin mund ta gjejnë po te vetja e tyre. Njeriu duhet të bëhet psikolog dhe terapist i vetes së vet. Ai gjithmonë duhet të mendojë se në këtë botë ka njerëz në gjendje shumë më të mjeruar se ai; ka njerëz të sëmurë, ndërsa ai është i shëndetshëm; ka njerëz pa shtëpi, ndërsa ai e ka një kulm mbi kokë; ka njerëz pa punë, pa fëmijë, ndërsa ai e ka një punë, qoftë edhe me të ardhura modeste, mund të ketë dhe një fëmijë, pavarësisht nëse mund t'i ketë qëlluar i mbarë apo i mbrapshtë. Ai duhet ta bindë veten e vet dhe t'i flasë asaj rreth bujarisë së madhe të të Madhit Zot; rreth të mirave të shumta që janë krijuar për të çdo ditë të jetës së tij. Duhet të jetë në një betejë të hekurt me unën e tij, egon e tij, zërin e brendshëm negativ, derisa ta mposhtë e të mos i lërë shteg për të ngritur kokë.

Një jetë të qetë dhe të lumtur do të dëshironte dhe ëndërronte çdokush, kështu që, patjetër, ia vlen të përpiqesh me mish e me shpirt për t'ia arritur këtij qëllimi. Sigurisht që nuk është e lehtë, por nëse jep maksimumin për ta arritur qëllimin tënd, pa më të voglin dyshim, do të vijë dita kur do të shohësh edhe rezultatet pozitive të mundit tënd, sepse Allahu nuk e çon dëm punën dhe përpjekjen e askujt. Hapi i parë dhe më kryesor është t'i dorëzohesh Zotit dhe t'i nënshtrohesh me gjithë qenien tënde caktimit të Tij dhe të mos dyshosh kurrë në drejtësinë e Tij. Vetëm kështu mund të largosh nga vetja jote helmet vrastare që të plagosin përditë nga pak, dhe mund t'i kthesh vetes rehatinë shpirtërore, gjumin e qetë, si dhe do ta ndjesh veten sikur je njeriu më i lumtur në botë. Mos prit të të dhurojë dikush lumturi e gëzim, por bëhu ti ai që punon ditë e natë për ta bërë veten të lumtur, përjetësisht, në jetën e kësaj bote dhe, mbi të gjitha, në botën tjetër, duke siguruar një jetë të begatë, pa fund!

VAHJI (SHPALLJA)

Allahu është i Gjithëdijshëm; tek Ai ishte njohuria para se të krijohet gjithësia dhe, në univers, Ai i krijoi të gjitha krijesat me urdhrin për të qenë 'kun' dhe çdo gjallesë zuri vendin e saj në univers si një fjalë e Zotit, si fundi i këtij urdhri. Në manifestimin e njohjes sëtributeve të caktimit (kader) dhe fuqisë (kudret), qeniet e gjalla shfaqen në botën e dukshme. Pra, me këtë urdhëresë, 'kun' është vendosur në shesh "Sheriati i krijimit (tekuin)". Me krijimin e universit në të njëjtën kohë, Allahu ka caktuar ligje për çdo krijesë ku do të vendoset, domethënë me atributin e Tij "Fatir", dhe për çdo gjallesë duhet të jepet një fitrah (originë). Dhe Ai ia ka bërë të njohur çdo gjëje të gjallë këtë ligj, në Kur'an kjo deklaratë quhet shpallje:

"Thuaj: 'Vallë, a me të vërtetë ju e mohoni Atë, i cili e ka krijuar Tokën në dy ditë dhe sajoni zota të barabartë me Atë?!' Ai është Zoti i botëve! Ai krijoi në Tokë male të palëvizshme që ngrihen lart, e bekoj atë dhe përcaktoi në të furnizimin (për banorët) e saj me masë për katër ditë; ky është shpjegimi për të gjithë ata që pyesin. Pastaj Ai iu kthye qiellit, që ishte në gjendje mjegullire e i tha atij dhe Tokës: 'Ejani të dy me hir a me pahir!'. Ata u përgjigjën: 'Erdhëm me gjithë dëshirë e të bindur!'" (Fussilet: 9-11)

"Zoti yt e frymëzoi bletën, (duke thënë): 'Ndërto shtëpi në male dhe në drurë dhe në atë (kosheret) që kanë ngritur njerëzit! Ushqehu me gjithfarë lloje frutash dhe ec rrugës së Zotit tënd përulshëm!'" (en-Nahl: 68-69)

Në të gjithë universin, vullneti i Allahut mbizotëron. Të gjitha qenieve u janë dhënë urdhrat e Allahut në lidhje me ato që ata duhet të bëjnë, ose që duhet të marrin vazhdimisht nga Allahu ose që u janë lënë të përpunohen në formën e një programi përmes gjeneve. Në këtë këndvështrim, mbizotëron vullneti absolut i një gjykatësi Suprem dhe meqenëse të gjitha qeniet i nënshtrohen këtij

vullneti, asnjë korrupsion ose feshad nuk shihet në univers.

Në univers qeniet janë treguese të emrave të Zotit; në këtë këndvështrim, Allahu e zbulon Vetën me emrat e tyre, kështu që qeniet janë Vargjet e Tij dhe janë shenja ose tregues për Të. Kur shikoni veten dhe kur mendoni për veçantinë e saj, ju kujtoni Zotin. Përveç kësaj, çfarëdo që të kenë, të gjitha janë nga Zoti. Të shohësh, të dëgjosh, të dish, me pak fjalë, të gjitha aftësitë dhe prirjet që kanë qeniet janë rezultat i emrave të Zotit. Sidoqoftë, kush duhet t'i shikojë këto qenie dhe të gjejë e të njohë Zotin, duke pasur parasysh kuptimet që ata shprehin? Ky pra është njeriu. Allahu i ka dhënë njeriut vetëm fuqinë për të "bërë atë që dëshiron, siç dëshiron", domethënë të dëshirojë (vullnetin). Kjo do të thotë, ajo që vlen për vullnetin e të gjithë universit, përfshirë tokën, është se të gjitha krijesat, përveç njeriut, kanë zgjedhur rrugën e nënshtimit me vullnetin e tyre, me pak fjalë, janë bërë "skilevër të urdhrave" pa kërkuar për të bërë zgjedhje me vullnetin e tyre të lirë. Toka dhe qielli kanë frikë nga kjo, dhe sa i përket njeriut, ai tha: "Zoti im! Unë do t'i bindem vullnetit Tënd në univers me vullnetin tim dhe kështu do ta integroj tokën me pjesën tjetër të universit në 'paqe'", dhe si rezultat, qenia njerëzore është urdhëruar të veprojë në përputhje me vullnetin e Allahut dhe me vullnetin e tij, për arsye se i është dhënë liria për të vepruar ose jo.

Kur njeriu paraqiti dëshirën e tij para Zotit dhe arriti identitetin e tij njerëzor, kur zbriti në tokë, pa kaluar shumë kohë, ai devijoi në rrugën e harresës ndaj fjalës së dhënë. Nga vendi më i lartë i hierarkisë së krijimit ai ra në nivelin më të ulët, por përsëri Allahu, nuk ia ka marrë njeriut nga vetja aftësinë dhe mundësinë për të arritur përsëri në vendin e lartë. Por për shkak të rebelimit të tij, ekzistencës materiale dhe harresës që mbuluan thelbin hyjnor (thelbin

që Allahu dha frymë nga shpirti i Tij) dhe për të fituar vendin e lartë të hierarkisë së qenieve, njeriu duhet ta njohë përsëri Zotin në një mënyrë që të ngrihet nga vendi ku ai ra. Njeriu harroi se cili është ligji i Zotit në univers, emrat e Tij dhe emrat që i janë dhënë: së pari fjalën "Unë do t'i bindem vullnetit Tënd në univers me vullnetin tim të lirë dhe kështu do të integroj tokën me pjesën tjetër të universin në 'paqe'" ai e kishte harruar.

Dhe kështu, në mënyrë që t'i kujtojë vetes këto emra, u shfaq domosdoshmëria e gjetjes së njerëzve që do të sillnin lajmet e Vullnetit Hyjnor. Për këtë arsye, Allahu u ka dhënë disa njerëzve aftësinë për të komunikuar me Të. Njerëzit e pajisur me këtë aftësi mund të kontaktojnë Zotin, të mësojnë dekretet dhe ligjet e Tij dhe t'i vënë ato në praktikë. Emri i shpalljes së Allahut për çfarëdo që Ai dëshiron, në mënyra të veçanta, në momentin e këtij kontakti është shpallja (vahji).

Shpallja bëhet në mënyra të ndryshme:

"Asnjë njeriu nuk i është dhënë t'i flasë Allahu, përveçse me anë të Frymëzimit ose pas perdes, ose me anën e një Kumtuesi (Engjëlli) të dërguar me lejen e Tij, për të shpallur vullnetin e Tij. Ai, me të vërtetë, është i Lartë dhe i Urtë!" (esh-Shura: 51)

Kjo do të thotë se, sipas kuptimit të jashtëm (dhahiri), Allahu u dërgon shpallje jo vetëm profetëve, por edhe njerëzve të tjerë. Për shembull, Kur'ani tregon se Allahu gjithashtu u dërgoi shpallje Apostujve të Isait (el-Maide: 12), engjëjve (el-Enfal: 12) dhe nënës së Musait (el-Kasas: 7). Por, a është kjo shpallje e njëjtë me shpalljen e të dërguarve (rusul) është një çështje e cila është diskutuar. Muhamed Abduh thotë: "Ajo që zemra patjetër beson në të është kënaqësia 'në lidhje me këtë shpallje', e cila quhet 'frymëzim / ilham' në planin teknik", dhe Subhi es-Salih do të thotë "një kënaqësi që

zemra e njeh atë pa marrë ndonjë më afër." Ilustrimet e dhëna në Kur'an, si ato të nënës së Hz. Musait, për engjëjt ose për apostujt e Isait, janë tregues i një shpalljeje të caktuar, por kjo siguri është për atë që e mori shpalljen. Kjo temë, edhe në shumë hadithe ka gjetur shprehjen e saj. Në një hadith thuhet: "Vahji u ndërpre, por besimtarëve u mbeten lajmet e mira (sihariqe)", në një hadith tjetër vërtetohet se ëndrrat e vërteta janë një pjesë e 46 pjesëve të profetësisë; në një hadith tjetër thuhet: "Mënyra e bisedës së Zotit me disa njerëz jashtë bisedës me pejgamberët" dhe këtyre njerëzve ju thuhet 'muhaddeth'. Kështu që Ibn Abasi, ajetin 52 të sures Haxh "Ne nuk kemi sjellë para teje (o Muhamed) asnjë të dërguar e asnjë profet..." dhe ai transmeton se duhet të lexohet: "Ne para teje nuk dërguam asnjë Resul, Nebi, dhe muhaddeth...".

Temat që ne gjithashtu do t'i

përmendnim si basijre (vigjilencë) dhe sem', Kur'ani përmend tre burime si një mjet i njohurive të caktuara te njeriu; sem', basar, fuad. Njohuritë e marra përmes këtyre burimeve nënkuptojnë vendosmëri. Dhe kështu Zoti u flet disave përmes shtegut të 'sem' (dëgjimit) dhe e di se çfarë është nga Zoti, në këtë shpallje ka edhe një perde. Në Kur'an është urdhëruar:

"Kur Musai e plotësoi afatin e caktuar dhe u nis me familjen e vet, vuri re nga larg një zjarr në anën e (malit të) Turit. I tha familjes së vet: 'Pritni, sepse kam parë një zjarr. Ndoshta mund t'ju sjell prej tij ndonjë lajm ose një urë zjarri për t'u nxehur'. Kur erdhi afër, një zë e thirri nga ana e djathtë e luginës, nga një pemë në një vend të bekuar: 'O Musa, në të vërtetë, Unë jam Allahu, Zoti i botëve!'" (el-Kasas: 29-30)

Janë bërë komente të ndryshme në lidhje me karakterin e thirrjeve nga pema dhe shprehjen në këtë ajet. Por, pika që mbledh të gjitha këto komente, çfarë saktësisht

është ajo thirrje di vetëm ai që ka dëgjuar dhe folur. Deri më tani, kjo bisedë e Zotit, që është zhvilluar pas një perde është mbulim. Një mënyrë tjetër e shpalljes është duke dërguar një lajmëtar (profet). Dhe kjo, ndodh në dërgimin e Xhebrailit në formën e tij origjinale apo edhe në forma të tjera. Mënyra se si shpallja u erdhi profetëve, ulematë e përshkruan atë në këto tri forma:

1. Allahu e vendos kuptimin e tij në zemrat e profetëve.

2. Allahu flet pas një perdeje, e njëjtë me rastin e Musait a.s.

3. Dhe dërgon një engjëll si lajmëtar.

Lidhur me formën e fundit të shpalljes në një hadith, thuhet: "Ndonjëherë një engjëll më vjen si një zile e vogël, dhe kjo është mënyra më e vështirë. Ai qëndron derisa të kuptohen fjalët e tij. Engjëlli ndonjëherë më vjen në formë njerëzore, më flet dhe i kuptoj fjalët e tij më saktë."

Para së gjithash shpallja është një njoftim; dhe kjo vjen prej Allahut drejt njeriut, në këtë ka një furi dhe

fshehtësi. Alkame el-Fahl, një nga poetët e periudhës para islame të xhahiljetit, thotë në një nga odet e tij:

“Struci mashkull i njofton femrës me zërin dhe fjalët e tij, ashtu si grekët flisnin në një gjuhë të pakuptueshme në fortesat e tyre.”

Këtu në kuptimin e fjalës njofton (thirrjet) shprehet me fjalën “vahj” (kështu që kjo bisedë duhet të jetë në një gjuhë që duhet të kuptohet nga njëri-tjetri). Le t’i kushtojmë vëmendje këtyre vargjeve të një poeti tjetër:

E shikova në mënyrë të tillë sa që ra në heshtje

mendimet e mia ranë mbi bukurinë e saj,

lëvizja e syrit tim i zbuloi asaj se unë e dua atë,

dhe, kjo shpallje la gjurmët e saj në faqet tuaja.

Në këto vargje vahji përdoret në kuptimin si informacion i shenjave. Përsëri, në Kur’anin e famshëm, shpallja e Zekerijës interpretohet në këtë mënyrë: “Ai doli nga faltorja para popullit të vet dhe u bëri me shenjë atyre të lavdëronin Allahun në mëngjes dhe në mbrëmje!” (Merjem: 11). Kjo do të thotë që është e mundur të përdoret fjala “vahj” për forma të veçanta të komunikimit midis njerëzve. Te Zekerija vahji nuk përdoret në formën e bisedës, sepse nëse do të ishte kështu, nuk do të

quhej “vahj”. Zekerija a.s (Paqja dhe bekimi i Allahut qofshin mbi të!) nuk i foli askujt për tre ditë me radhë, dhe ai bëri atë që duhej t’u thoshte njerëzve në mënyra të ndryshme, dhe Kur’ani gjithashtu e konsideroi këtë si “vahj”, domethënë shpallje.

Kështu, forma e “njoftimit” është një njoftim përmes dy mënyrave, “të hapura” dhe “të fshehura”. Komunikimi midis Zotit dhe njeriut, shfaqet edhe si në situatat vijuese që tregon Kirmani, një nga komentuesit e Buharit:

“Shpallja vjen edhe kur ai nuk ka folur përmes Zotit dhe njeriut, përmes të dy palëve, të dy folësve dhe dëgjuesve, nëse nuk ka marrëdhënie, një shkëmbim reciprok i fjalëve nuk është i mundur. Për këtë arsye, ngjarja e zbulimit ndodh kur dëgjuesi i nënshtrohet një ndryshim i thellë nën diktimin e folësit, ose folësi flet në një mënyrë që dëgjuesi të mund ta kuptojë.”

Shpallja që i ka ardhur Pejgamberit alejhi selam në formë të ziles, tingull këmbor dhe me një zë të rëndë, realizohet me ndryshimin e personalitetit njerëzor të pejgamberit. Kështu që, në lidhje me këtë temë në transmetime është shprehur se Pejgamberi i Zotit ka pasur edhe dhimbje të trupit, madje edhe në ditët më të ftohta kanë rrjedhur pika djerse nga balli i tij. Sa i përket shpalljes së melaikeve, është një zbritje nga lart poshtë.

Ekziston edhe një formë tjetër e shpalljes. Në qoftë se vahji vjen sikur shprehja e ajetit kur’anor: “Ne e thirrëm atë nga ana e djathtë e malit Tur, duke e afruar në një bisedë të fshehtë” (Merjem: 52). Nëse thirrja, shpallja dhe njoftimi i Zotit, nuk është në formën e afrimit të bashkëbiseduesit pranë Tij, por në formën e pëshpëritjes së ngushtë, atëherë kjo quhet ‘vesvese’, kjo nuk është prej Zotit. Në këtë formë, pëshpëritja nuk u vjen njerëzve nga Allahu, por nga shpirti, nga njeriu dhe shejtanët.

“Kështu, çdo profeti Ne i kemi

caktuar armiq djajtë e njerëzve dhe të xhindeve, të cilët e frymëzojnë njëri-tjetrin me fjalë boshe të zbukuruara për mashtrim. Por, sikur të donte Zoti yt, ata nuk do të bënin kështu, prandaj lëri ata dhe trillimet e tyre.” (el-En’am: 112)

Kjo mënyrë komunikimi është fjalë blasfemuese, shtrembërim dhe mashtrim që shejtanet i pëshpëritin njëri-tjetrit dhe njerëzve të tyre në mënyrë që të luftojnë besimtarët dhe të kundërshtojnë shpalljen e Allahut.

“Mos hani asnjë mish që nuk është therur me emrin e Allahut, sepse kjo është gjynah! Në të vërtetë, djajtë i nxisin miqtë e vet që t’ju kundërshtojnë ju. E nëse ju u bindeni atyre, me siguri që edhe ju do të ishit idhujtarë.” (el-En’am: 121)

Edhe nefsi i njeriut është i njëjtë sikur shejtani, i jep njeriut vesvese, edhe kjo pothuajse është shpallja e tij:

“Ne e kemi krijuar njeriun dhe, Ne e dimë ç’i pëshpërit atij shpirti i vet. Ne jemi më pranë tij se damari i qafës së vet.” (Kaf: 16)

Ata që bashkëpunojnë me shpalljen e shejtanit dhe nefsit, dhe ata që i nënshtrohen kësaj shpalljeje, ata që janë robër të shejtanit janë ata që e kanë nxirë (errësuar) thelbin hyjnor të krijimit. Sidoqoftë, ashtu siç shpreh siguri për ata që marrin shpalljen e Allahut dhe Profetët e transmetojnë këtë shpallje me siguri absolute pa devijuar, kjo shpallje bëhet një njohuri e caktuar për ata që marrin cytjen e shejtanëve dhe ata bien në herezi mbi këtë njohuri... Allahu, na ka urdhëruar që të mbrohem nga cytjet e shejtanëve dhe tek Ai të strehohemi:

“Thuaj: ‘Kërkoj mbështetje te Zoti i njerëzve, Sundimtari i njerëzve, i Adhuruari (i vetëm me të drejtë) i njerëzve, nga sherri i djallit cytës që fshihet (pasi cyt) e që hedh dyshime në gjokset e njerëzve, (qoftë ai djall) prej xhindeve apo njerëzve!’” (en-Nas: 1-6)

Përktheu: Haki Sahitaj

A nuk ta zgjervam
kraharorin për të
genë i lumtur?

1. Vallë, a nuk ta hapëm ty (Muhamed) kraharonin (për të pranuar besimin)

A nuk ta hapëm kraharonin e ta zgjeruam për të qenë i lumtur? Kështu, a nuk t'u rehatua trupi, e t'u qetësua zemra e shpirti?

Sadr, ashtu siç ka kuptimin e pjesës së përparme të çdo gjëje, ka edhe kuptimin e pjesës së përparme e të sipërme të njeriut ku përfshihet zemra, gjoksi dhe kraharoni.

"Sherhus-Sadri", ka kuptimin e hapjes dhe zgjerimit të pjesës së kraharonit. Po ashtu, përdoret edhe si shprehje me kuptim të figurshëm, që ka kuptimin e rehatimit të trupit dhe qetësimit të zemrës e shpirtit. Për rrjedhojë, në të shumtën e rasteve, "hapja e kraharonit" nuk ka kuptimin e hapjes së kraharonit në mënyrë fizike, por ka kuptimin e zgjerimit të kraharonit në mënyrë shpirtërore, që të jep qetësi dhe rehati shpirtërore.

Pyetja në ajet "A nuk ta zgjeruam Ne ty kraharonin?", është pyetje retorike (!). Pra, O Profet! Ne ta qetësuar zemrën me udhëzim, besim dhe dritën e Kuranit. Allahu i lartë thotë në një ajet tjetër: "Atë që Allahu dëshiron ta udhëzojë, ia zgjeron zemrën për (të pranuar) Islamin."

Ibn Kethir thotë: Pra, ta zgjeruam dhe ndriçuar zemrën. Allahu (xh.sh.) ashtu siç rehatoi dhe qetësoi zemrën e Profetit (s.a.s.), po ashtu e bëri fenë të gjerë, tolerante dhe të lehtë. Në fe nuk ka as vështirësi e as mbingarkesë. Ndërsa Ebu Hajan shprehët: Zgjerimi i kraharonit ka kuptimin e qetësimit dhe rehatimit të zemrës për të përcjellë shpalljen hyjnore (uahjin).

Sipas disa dijetarëve të tefsirit "zgjerimi i kraharonit të Profetit" ka dy kuptime:

I pari: Profeti Muhamed (sal'la llahu alejhi ue selem) edhe para profetësisë e dinte se të krishterët, çifutët, politeistët dhe zoroastritët ishin në rrugë të gabuar. Në të njëjtën kohë nuk ishte i qetë prej monoteizmit (hanif) që besonin mekasit, sepse besimi i tyre ishte i fshehtë dhe enigmatik. Mbi të gjitha Profeti (s.a.s.) nuk e dinte se cila ishte rruga e drejtë. Për rrjedhojë,

ai gjendej në një lloj hezitimi mendjeje. Allahu i Lartë, duke i dërguar profetësinë Profetit Muhamed (sal'la llahu alejhi ue selem), ia largoi atij të gjitha hezitimet dhe i fali qetësi shpirtërore.

I dyti: i "zgjerimit të kraharonit" është: Allahu (xh.sh.) Profetit (s.a.s.) së bashku me profetësinë i dhuroi atij guxim, ndihmë, vullnet të fortë dhe rehati shpirtërore. I Dërguari i Zotit (s.a.s.), për të kryer detyrën e profetësisë, ishte aq i mirëpajisur me dijen e nevojshme, saqë mendja e askujt tjetër nuk mund ta përballonte këtë. Profetit (s.a.s.) iu dha aftësia për t'i rregulluar problemet që ekzistonin si një urtësi nga Allahu (xh.sh.). Kjo urtësi i ishte dhënë atij për të lartësuar flamurin islam brenda një populli të zhytur në injorancë (në pamje të parë pa asnjë mbështetje dhe pa asnjë fuqi mbrojtëse).

Disa dijetarë shprehjen "sherhus-sadri" e kanë interpretuar si "shekkus-sadri" (çarje e kraharonit). Sipas tyre, sherhus-sadri ashtu siç ka ardhur edhe në transmetime, ka ndodhur në fëmijërinë e Profetit, ose pak para ardhjes së profetësisë, ose natën e Israsë/Miraxhit, si një operacion fizik. Ky operacion ka ndodhur duke i çarë kraharonin Profetit (s.a.s.), nxjerrjen jashtë të zemrës, pastrimin e saj dhe pas rivendosjes së saj në vend, mbushjen me besim dhe urtësi.

Ata që nuk besojnë se operacioni fizik i zemrës ka lidhje me gjëra shpirtërore si besimi, dija, urtësia, duke mos i konsideruar të logjikshme këto transmetime i kanë refuzuar. Ndërsa, ata që besojnë se pastrimi fizik i zemrës ka lidhje me gjërat shpirtërore si besimi, dija, urtësia, i kanë pranuar si të vërteta transmetimet dhe për më tepër kanë insistuar se ky është edhe kuptimi i ajetit.

Meqenëse këto transmetime zënë vend në librat më të besuar të hadithit si Buhariu e Muslimi - edhe pse nuk dihet përmbajtja e vërtetë e ngjarjes - edhe ne jemi të mendimit se duhen besuar dhe pranuar ashtu siç janë.

Duke mos thënë "zemrën" por "kraharonin", tregon se kjo çarje nuk mjaftohet vetëm me pjesën e brendshme por veprat e saj duken edhe jashtë. Zemra e Profetit (s.a.s.), duke iu bindur urdhrit të Kuranit Famëlartë: "Me besimtarët sillu butë", është e mbushur me mëshirë dhe butësi ndaj besimtarëve.

Përdorimi i "nun" - a nuk ta zgjeruam Ne?" në vend të "a nuk ta zgjerova Unë?", ka këtë kuptim: Nun tregon madhështi dhe lartësi, po ashtu tregon madhësinë dhe lartësinë e Dhuruesit të mirësisë.

**Shkëputur nga libri
"Tefsiri i sureve të shkurtra të Kuranit",
Botim i KMSH.**

E mesmja e artë e Umetit Islam

Jeta reale ngrihet e qëndron nëpërmjet dijes dhe njohjes. Kushdo që neglizhon dhe nuk u kushton vëmendje studimit dhe mësimdhënies, ai ka vdekur edhe nëse akoma është gjallë; sepse qëllimi më i lartë për krijimin e njeriut është studimi, meditimi, fitimi i njohjes dhe përhapja dhe rrezatimi i saj tek të tjerët.

Ajo gjejmë në të "Mesmen e Artë Islame" shfaq shenjën dhe veçorinë të cilat i gjen, me të vërtetë, madje edhe tek aspektet më të pjesshëm me të cilat karakterizohet metodologjia islame dhe dallohet prej të gjitha metodave të tjera prej medhhebeve - shkollave juridike - legjislacioneve dhe filozofive. Me këtë të "Mesme të Artë" u ndërtua Civilizimi Islam në të gjitha vlerat e standardet, në burimet, në pikat e referimit dhe në të gjitha detajet dhe aspektet e veçantë. Madje, ne do të mund të thoshim: "Kjo e Mesme e Artë, në lidhje me metodologjinë islame dhe me civilizimin e tij, është 'Xhami i tij zmadhues' për rrezet e dritës së tij, për këndin e vështrimit të tij si metodologji dhe për pikëpamjen e tij."

E "Mesmja e Artë" e ka arritur dhe e arrin këtë rang, sepse ajo i refuzon tejkalimin e padrejtë dhe ekstremin e kotë. Ajo përfaqëson natyrën njerëzore para se ta kërcënojnë e cenojnë ngjarjet e papritura dhe fatkeqësitë e zakonshme. Natyra njerëzore, në thjeshtësinë e saj, me intuitën e saj, me thellësinë dhe me vërtetësinë e shprehjes së saj, mishëron natyrën e bashkëlindur të cilën Allahu e ka ngulitur te njerëzit. Ajo është ngjyrimi i Allahut. Allahu deshi që e "Mesmja e

Artë" të ishte ngjyrimi i Umetit Islam dhe karakteristika më e veçantë e metodologjisë së reformimit nëpërmjet Islamit. Allahu xh.sh. thotë: "Kështu, Ne ju kemi bërë një bashkësi të drejtë, që të bëheni dëshmitarë përmbi njerëzit dhe që i Dërguari të jetë dëshmitar përmbi ju." (el-Bekare, 2: 143)

E "Mesmja e Artë" është e vërteta midis dy kotësive; është drejtësia midis dy padrejtësive; është maturia midis dy ekstremeve; është qëndrimi i drejtë që i përfshin të gjitha anët e vërtetësisë, drejtësisë dhe maturisë; është refuzuesi i ekstremit qoftë si tepri "lfrat", ose si mangësi "Tefrit", sepse ekstremi që shmanget prej së "Mesmes së Artë" është anshmëri nga ana e stërmadhuesve për te njëri prej poleve të fenomenit; dhe duke qëndruar te njëra prej dy pjatave të peshores i mungon ndërmjetësimi i së "Mesmes së Artë Gjithëpërfshirëse Islame" si dhe i mungojnë kapacitetet e dëshmisë dhe të dëshmuesve.

Kjo e "Mesme e Artë Gjithëpërfshirëse Islame" nuk është ajo që e mendojnë njerëzit e zakonshëm si "mungesa e një qëndrimi të qartë dhe të përcaktuar ndaj çështjeve dhe problemeve", sepse ai qëndrim është më i vështiri, i cili jo vetëm nuk anon me lehtësi te njëri prej dy poleve, por ai qëndrim është krejtësisht i pastër dhe i përjashtuar prej kuptimeve të "vulgarizuara" që përhapen prej treguesve dhe konceptimeve të terminologjisë së tyre mes masave të njerëzve. Gjithashtu ajo nuk është e "mesmja e artë aristoteliane", siç e mendojnë shumë prej njerëzve të kulturuar, prej studiuesve të

filozofisë perëndimore dhe studentëve të saj, sepse të mesmen aristoteliane, të cilën e pa Aristoteli (322-384 para Krishtit), se "virtuti është e mesmja midis dy ekstremeve të ligësisë", në traditën aristoteliane është e krahasueshme me "pikën e fushës sportive" që ndan dy anët e fushës - dy ligësitë - në distancë të barabartë, duke garantuar për fushën mesin dhe të mesmen. Ajo është një pikë që ka të bëjë me sportin; është një qëndrim i palëvizshëm dhe është diçka tjetër që nuk ka lidhje me dy polet - anët - që të vendoset në mes, në qendër.

E "Mesmja e Artë" nuk është kështu në terminologjinë Islame. Në konceptimin Islam e "Mesmja e Artë" është, me të vërtetë, një qëndrim tjetër i ri; ama qëndrimi i tij në mes, midis dy të kundërtave përballë njëra-tjetrës; nuk do të thotë se ai është burimi i lidhjes me veçoritë e tyre, me pjesët dhe elementet përbërës të tyre; ajo është e kundërta e atyre të dyjave, por jo në çdo gjë. Kundërshtimi i saj me ato të dyja qëndron në refuzimin e kufizueshmërisë dhe mbylljes në veçoritë e pikërisht polit dhe duke përjashtuar të tjerët veç tij; qëndron në refuzimin e shikimit vetëm me një sy, duke parë veçse një pol të vetëm; qëndron në refuzimin e tij anshmërinë e stërmadhuesit dhe stërmadhimin e anshmërisë. Prandaj, ai është një qëndrim i tretë i ri. Tipari i tij dallues dhe forca e tij e shfaqin vetveten në faktin se ajo i bën bashkë dhe i jep formë çfarëdo gjëje që mund të mbledhë e formojë - si një simetri jo të papajtuësme dhe jo të trilluar - prej veçorive, pjesëve dhe elementeve përbërës që ndodhen në të dy polet e kundërt. Kështu ajo është një e "Mesme e Artë 'Gjithëpërfshirëse'" që dallohet nga ajo të cilën e shprehu filozofi i Grekëve.

E MESMJA E ARTË GJITHËPËRFSHIRËSE

Drejtesia në të "Mesmen e Artë" është drejtësia midis dy padrejtësive. Peshorja nuk mund të drejtpeshojë, duke injoruar njërën prej dy pjatave të saj dhe as duke u veçuar prej atyre të dyjave, ashtu siç nuk mund të drejtohet ajo nëpërmjet anshmërisë të njëra prej dy pjatave të saj. Ajo do të drejtohej veçse nëpërmjet së "Mesmes së Artë Gjithëpërfshirëse", e cila grumbullon gjykimin e drejtë prej të vërtetave, prej realiteteve, argumenteve dhe shpjegimeve të të dyja palëve kundërshtuese ndaj njëra-tjetrës, dy pjatave të peshores. Për këtë arsye, Profeti Muhamed a.s. tha: "E Mesmja e Artë është drejtësia, 'Kështu, Ne ju kemi bërë një bashkësi të drejtë', të së Mesmes së Artë". (Transmeton Imam Ahmedi). Ky ishte interpretimi për realitetin e konceptimit të së "Mesmes së Artë në Islam".

Në Dritën e këtij kuptimi islam për terminologjinë e së "Mesmes së Artë" - kuptim i cili e dallon, duke e përshkruar atë me termin "Gjithëpërfshirës" - ne i lexojmë ajetet kur'anore që aludojnë për këtë veçori prej

veçorive të metodologjisë islame lidhur me reformimin. Atëherë Umeti Islam janë: "Dhe ata që, kur shpenzojnë, nuk janë as dorëshpuar, as dorështrenguar, por i përmbahen së mesmes". (El-Furkan, 25:67). Për rrugën e drejtë të së "Mesmes së Artë" aludojnë shumë ajete kur'anore, si këto: "Jepuni të afërmve, të varfrit dhe udhëtarit të drejtën e tyre, por mos bëni shpenzim të tepruar. / Mos e shtrëngo dorën, as mos u bëj dorëshpuar e të mbetesh i qortuar dhe i mjerë." (El-Isra', 17:26, 29). Atëherë, mos ji, as si monarkizmi i krishterë, as si asketizmi i të huajve dhe as si kafshëria e pashpeshë e shkëputja prej detyrimeve.

Nëse ne do të dëshironim të njihim dallimin e madh, të cilin e mishëron e "Mesmja e Artë Gjithëpërfshirëse", dhe të njihim vërtetësinë dhe sigurinë e tij për metodologjinë islame në reformim si dhe gjithanshmërinë që përçon ndikimet e saj kur ajo respektohet, zbatohet e vihet në praktikë, ne do të mundeshim ta bënim këtë, kur perceptojmë se si kjo e "Mesme e Artë" ka shfaqur dhe shfaq, në lidhje me reformimin islam, brezin e shpëtimit, duke e mbrojtur prej sflitjes, copëzimit, shpërbërjes dhe dualizmit kontradiktor, ashtu siç ndodhi në civilizimet e tjerë dhe kryesisht në civilizimin perëndimor. Nëpërmjet kësaj të "Mesmeje të Artë Gjithëpërfshirëse" metodologjia islame nuk e ka njohur kontradiktën për të cilën civilizimi nuk ka gjetur zgjidhje mes: Shpirtit dhe trupit, kësaj bote dhe botës tjetër, fesë dhe shtetit, subjektivizmit dhe objektivizmit, individit dhe shoqërisë, idesë dhe realitetit, lëndores dhe ideale, synimeve dhe mjeteve, të qëndrueshmes dhe të ndryshueshmes, të vjetrës dhe të resë, arsyes dhe njohurisë së transmetuar, të vërtetës dhe forcës, ixhtihadit dhe taklidit (arsyetimit deduktues dhe imitimit), fesë dhe shkencës, deri te më e fundit e dualiteteve, tek të cilat, kur metoda studimore kërkonte pjesën e së "Mesmes së Artë Gjithëpërfshirëse", ndodhi ndarja e madhe dhe e mirënjohur në filozofinë e civilizimit perëndimor të "materialistët", "idealistët", "materia", "idealizmi"; të "racionalistët", "teologët", "fetarët", "filozofët" dhe "besimtarët", qysh prej kohëve të grekëve të lashtë të atij civilizimi deri në rilindjen moderne të tij dhe gjer te realiteti i tij bashkëkohor.

E "Mesmja e Artë Gjithëpërfshirëse Islame" ka shfaqur për metodologjinë e reformimit islam brezin e shpëtimit, duke e mbrojtur prej këtyre dualiteteve, prej copëzimeve dhe ekstremeve të tyre. Për këtë arsye ka qenë kriteri për islamizimin e metodave studimore dhe ideologjike si dhe për metodat e reformimit nëpërmjet Islamit. Thirrja reformatore e Imam Muhamed Abduh rrezatoi në fillimet e shekullit të katërmëdhjetë, sipas Hixhretit, në një realitet civilizues që dallohej me mbisundimin e plogështisë, ngurtësisë dhe imitimit në rrethet e studentëve të shkencës fetare - dhe ky

ishite një ekstrem që e bllokonte fenë dhe reformimin Islam, duke i fshehur prej realitetit të jetës - dhe krijoi vërtet një boshllëk fetar në këtë realitet, duke e larguar metodologjinë e reformimit islam prej qenies së saj si rruga e Umetit për rilindje e progres. Gjithashtu, ky realitet civilizues u dallua me avancimin e modelit perëndimor në progresin dhe modernizimin të vendet islame në lindje, me atë model që erdhi në vendet tona nëpërmjet kalorësve perëndimorë modernë pushtues e kolonizatorë të botës islame. Ai model sigurisht dallohej me stërmadhimin tepër ekstrem. Kjo kuptohet kur ai anoi të bota e dukshme, duke refuzuar botën e padukshme, të dynjaja përballë fesë, tek individualizmi përballë kolektivit, të toka, duke refuzuar dominimin e qiellit dhe shëriatit të tij, të materia dhe pozitivizmi përballë shpirtit, të forca përballë së drejtës, të konflikti në vend të luftës mbrojtëse, dhe anoi tek arsyeja përballë njohurisë së transmetuar dhe ndërgjegjes. Ky model perëndimor e mbushi hapësirën filozofike, kulturore dhe politike me një shumësi të madhe "dualitetesh kontradiktore" të cilat shprehën dhe shprehin stërmadhimin e mangësisë "tefrit" përballë stërmadimit të teprës "ifrat" të cilat mishëruan ngurtësinë, mendimin dhe imitimin që mbisundonin mes studentëve të shkencave fetare në vendet e lindjes islame në atë periudhë historike.

"E 'Mesmja e Artë Gjithëpërfshirëse' është metodologjia e Islamit në jetë, në të gjitha fushat e ndryshme të jetës individuale dhe shoqërore, sepse myslimani mund t'i kuptojë dhe t'i zbatojë ato në fushat e tjera."

"E 'Mesmja e Artë Gjithëpërfshirëse Islame' ka mishëruar për civilizimin tonë dhe për metodologjinë e reformimit Islam brezin e shpëtimit, duke e mbrojtur prej dualiteteve, copëzimeve dhe ekstremeve të tyre."

Për shmangien dhe ftohjen e të dyja qëndrimeve - domethënë, për plogështinë e studentëve të shkencave fetare dhe për mohimin e studentëve të shkencave perëndimore - ndaj metodologjisë së të "Mesmes së Artë Islame" në reformim dhe rizgjim, imam Muhamed Abduh ngulmoi në dallimin e metodës së tij reformatore nëpërmjet së "Mesmes së Artë Gjithëpërfshirëse Islame". Ai shkroi rreth dallimit të qëndrimit të tij, të metodës dhe thirrjes së tij nëpërmjet kësaj të "Mesmeje të Artë", nga njerëzit e plogësht, të ngurtë, dhe të imitimit të asaj që është trashëguar, dhe nga njerëzit e ngurtë dhe të imitimit të asaj që erdhi nga perëndimi, dhe tha: "Unë kam pasur pikëpamje të kundërta lidhur me thirrjen (domethënë, me metodën e tij të reformimit), duke kundërshtuar mendimin e dy grupeve të mëdha prej të cilave përbëhet trupi i Umetit: Kundra studentëve të shkencave fetare dhe atyre të ngjashëm me ta dhe kundra studentëve të shkencave dhe arteve të këtij shekulli dhe atyre që janë të ngjashëm me ta." Pastaj ai u

shpreh se, kjo e "Mesme e Artë", tek e cila ai anoi dhe me të cilën dallohet metoda e tij reformatore, nuk është një zgjedhje personale, por ajo është metodologjia e Islamit, me të cilën ajo dallohet nga stërmadhimin ekstrem që goditi njerëzit e legjislacioneve të tjerë. "Vërtet u shfaq Islami, as thjesht shpirtërore, dhe as trupore e ngurtë, por njerëzore e drejtë, e "Mesme e Artë" midis atyre të dyjave, duke marrë pjesë prej të dyjave; ai iu shtua dhe iu rrënjos atë shumë natyrës njerëzore, sa që nuk i është rrënjësuar kurrë shumë të tjerëve. Për këtë arsye ajo e quajti vetveten 'Feja e Natyrës Njerëzore', gjë të cilën ia njohën edhe armiqët e saj sot, duke e konsideruar atë si shkollën e parë nëpërmjet të cilës u ngjiten fiset berbere në shkollën e civilizimit."

Kështu, e "Mesmja e Artë" është karakteristika dalluese e Islamit; është shkaku që e bëri Islamin fenë e natyrës së drejtë njerëzore; ajo pati për të shkollën e ngjitjes në rrugën e civilizimit, madje me dëshminë e armiqve para dëshmisë së miqve. Nëpërmjet kësaj të "Mesmeje të Artë" me të cilën u dallua Islami, u dallua edhe Umeti Islam prej popujve të legjislacioneve të mëparshëm, disa prej të cilave u ndryshuan e anuan në ekstremin shpirtëror; dhe siç u shpreh Muhamed Abduh: "Kjo që për shkak se njerëzit para shfaqjes së Islamit ishin në dy grupe: Njërit grup i imponoheshin traditat materiale, duke u interesuar veçse për pjesën trupore, si hebrenjtë dhe mushrikët; ndërsa grupit tjetër u përcaktoheshin me detyrim vetëm traditat shpirtërore, braktisja e dynjasë dhe gjithçka që ajo përfshinte prej kënaqësive trupore, si Krishterët, Sabeanët, grupimet prej idhujtarëve të Indisë dhe njerëzit e trajnimit shpirtëror. Ndërsa për Umetin Islam Allahu xh.sh. i bëri bashkë në fenë e tij dy të drejta: Të drejtën e shpirtit dhe të drejtën e trupit. Kështu ai është shpirtëror-trupor. Nëse do të dëshiroje, do të mund të thoshe se, Ai xh.sh. i dha atij Umeti të gjitha të drejtat njerëzore; prandaj njeriu është trup dhe shpirt, shtazor dhe engjëllor, sikur Ai të thoshte: 'Ne ju bëmë ju një Umet të së Mesmes së Artë, me qëllim që të njihni dy të drejta dhe të arrini dy plotësi.'" Meqenëse Suneti Profetik është shpjegimi profetik i elokuencës së Kur'anit, atëherë Suneti i të Dërguarit të Zotit dhe rruga e tij në vepra dhe fjalë ishin mishërimi i metodologjisë të së "Mesmes së Artë Islame". Është e mjaftueshme për ne nëse do t'i shqyrtonim biografinë e tij fisnike dhe fjalët e tij, të tilla si: "Me të vërtetë kjo Fe është e fortë, prandaj hyni tek ajo me butësi, trajtojeni atë me lehtësi e kujdes." (Transmeton Imam Ahmedi). "Sigurisht, Feja e Zotit xh.sh është lehtësi." (Transmeton Buhari). "Me të vërtetë Allahu xh.sh nuk më dërgoi mua si qortues të ashpër, por Ai më dërgoi si lehtësues." (Transmetojnë Muslimi dhe Imam Ahmedi). Rrëfëhet nga Aisheja, Allahu qoftë i kënaqur prej saj: "Sa herë që i Dërguari i Zotit bëhej të zgjidhte midis dy çështjeve në Islam, ai do

të zgjidhte më të lehtë e atyre të dyjave sa kohë që ajo çështje nuk ishte mëkat; por në qoftë se ajo do të ishte mëkat, atëherë ai do të ishte më i larguari i njerëzve prej saj.” (Transmeton Buhariu)

E MESMJAE ARTË ËSHTË METODOLOGJIA E ISLAMIT

Meqenëse kjo e “Mesme Artë Gjithëpërfshirëse” është metodologjia e Islamit në jetë, në fushat e ndryshme të jetës individuale dhe shoqërore, arsyeja e myslimanit mund ta kuptojë e ta zbatojë atë në fushat e tjera.

Atëherë, “Bujaria” nuk është një sjellje dhe një qëndrim krejtësisht i huaj ndaj dy poleve të kundërt, “Koprracisë” dhe “Prishjes pa hesap”, por i bën bashkë, duke përfshirë, prej atyre të dyjave, veçoritë e kësaj bujarie dhe përbërësit e saj nëpërmjet grumbullimit prej sasisë së “kursimit dhe ekonomizimit” si dhe prej sasisë së “dhënies dhe shpenzimit”. Kështu në këtë (ky) është një bashkim i elementeve të së vërtetës dhe të së drejtës prej dy poleve të kundërt.

Po ashtu “Trimëria”. Ne e gjejmë të “Mesmen e Artë” të saj midis “frikës” dhe “zemërimit të tërbuar”; por ajo është një bashkuese midis sasisë së “paralajmërimit” të frikacakut dhe sasisë së “trimërisë” së gjaknxehtit të papërmbajtur, duke mos anuar tek asnjëra prej dy të kundërtave dhe as duke qenë krejtësisht e ndryshme nga ato të dyja.

Në filozofinë e Islamit lidhur me pasuritë, mallrat dhe ekonominë, ne e gjejmë “caktimin e zëvendësuesit” si të “Mesmen e Artë” midis “lirisë absolute” në pasuritë dhe midis “mohimit të plotë të lirisë” në pasuri. Kështu, njeriu është pronar dhe i lirë, është trashëgues, investues, shpenzues dhe përfitues, por sipërfaqësues dhe zëvendës në pronësinë shoqërore prej Pronarit të Vërtetë Absolut, i Cili është Allahu xh.sh. Të gjitha pasuritë dhe pronat gjykohen nëpërmjet të drejtave të Allahut dhe detyrimeve të Tij, të cilat obligojnë barazi, përgjegjësi dhe solidaritet midis Umetit.

Lidhur me qëndrimin ndaj dallimit të njerëzve në shtresat shoqërore, Islami qëndron në të “Mesmen e Artë Gjithëpërfshirëse” midis “lirisë absolute”, e cila shkakton dallimin midis shtresave, dhe midis “utopizmit” që u ra shoqërive pa klasa. Atëherë është e natyreshme dhe e domosdoshme - duke u bazuar në dallimin e shtresave, synimeve dhe përpjekjeve - që njerëzit të jenë të dalluar në fitime dhe në pjesë, ama e “Mesmja e Artë” obligon që ky dallim të qëndrojë te caqet e barazisë dhe të solidaritetit, gjë e cila e bën Umetin si një trup të vetëm, gjymtyrët e të cilit solidarizohen, pavarësisht dallimit të rëndësisë, dhënies dhe nevojave të secilës prej këtyre gjymtyrëve.

Imam Ali bin Ebi Talib, Allahu qoftë i kënaqur me

të, në kohën e kalifatit të tij, i tha valiut të tij për Egjiptin, El-Eshter En-Nahij: “Dije se njerëzit përbëhen prej klasave të ndryshme; progresi i njërit varet nga progresi i tjetrit; dhe askush nuk mund t’ia dalë të jetë i pavarur prej tjetrit”.

Në lidhje me marrëdhëniet midis civilizimeve, e “Mesmja e Artë Islame” paraqet metodologjinë e “bashkëveprimit” që është e “Mesmja e Artë” mes stërmadimit ekstrem në “izolim e mbyllje” dhe mes “ndjekjes dhe imitimit”. Kështu në “bashkëveprim” ka frymëzim për cilindo në atë që është një pjesëmarrje e përgjithshme njerëzore, pavarësisht dallimit në veçoritë që lidhen me identitetet, besimin dhe kulturën.

Gjithashtu, e “Mesmja e Artë” është metodologjia e “luftës mbrojtëse” kur prishet ekuilibri në marrëdhëniet mes civilizimeve, po ashtu edhe mes shtresave, sepse kjo - lufta mbrojtëse - është rruga e mesme, e cila mishëron lëvizjen shoqërore që largon pasojat dhe i rikthen marrëdhëniet në nivelin e ekuilibrit dhe të drejtësisë, duke ruajtur pluralizmin dhe dallimin mes grupeve të ndryshme. Lufta mbrojtëse është rruga e mesme mes “mosreagimit”, i cili sjell pasojat duke i bërë ato më të rënda, dhe mes “konfliktit” në të cilin i forti hedh përtokë të dobët dhe u jep fund pluralizmit, dallimit dhe diversitetit. Kur’ani Fisnik e ka refuzuar metodën e “konfliktit”, sepse ai zhduk rregullin e pluralizmit dhe të diversitetit, “...u shkatërrua nga një furtunë shungulluese e rreptë, të cilën Allahu ua dërgoi atyre shtatë net dhe tetë ditë pareshtur. Atëherë mund t’i vëreje njerëzit të përmbysur si trungjet e hurmave të kalbura. A sheh ndonjë gjurmë të tyre?” (El-Hak’kah, 69: 6-8). Kurse “lufta mbrojtëse” është një lëvizje që ekuilibron qëndrimet, duke bërë që të ruhen pluralizmi, diversiteti dhe dallimi, “Nuk barazohet e mira me të keqen! Të keqen ktheje me të mirë e atëherë armiku yt do të të bëhet menjëherë mik i ngushtë.” (Fussilet, 41: 34)

Kjo e “Mesme e Artë Gjithëpërfshirëse Islame” është ngjyrimi i Allahut, të cilin Ai e deshi për Umetin Islam; është natyra islame e pastruar prej rastësive, aksidentaleve dhe pasojave; është xhami zmadhues i shikimit për pjesët përbërëse të metodologjisë islame dhe për shenjat dhe veçoritë e konceptimit të tij për “mendimin” e “jetën”. Allahu xh.sh. thotë: “Kështu, Ne ju kemi bërë një bashkësi të drejtë, që të bëheni dëshmitarë përmbi njerëzit dhe që i Dërguari të jetë dëshmitar përmbi ju.” (El-Bekare, 2: 34). Gjithashtu, Profeti Muhamed a.s. tha: “El-Uasat - e Mesmja e Artë - është drejtësia; ‘...Ne ju bëmë ju një Umet të së Mesmes së Artë...”

Shqipëroi nga arabishtja: Jusuf Salkurti

PREFEKTI I PARË I MEKËS PAS ARDHJES SË ISLAMIT

Attab ibn Esidi (r.a.) ishte akoma një djalosh 11 ose 12 vjeçar kur Profeti (a.s.) emigroi nga Meka për në Medinen e bekuar. Që atëherë, i dërguari i Zotit e kishte kuptuar potencialin e tij dhe ishte ndikuar. Ndonëse kishte emigruar drejt Medines, Profeti e kishte ndjekur atë hap pas hapi në çdo aspekt. Edhe pse në atë shoqëri familjet ishin me shumë fëmijë, kjo gjë Profetit nuk ja kishte harruar fytyrën dhe emrin e tij.

Ndërkohë që pas shumë vitesh, kur bashkë me sahabët ishte drejtuar drejt Mekës për çlirimin e saj, ndër emra të tjerë që priste të pranonin Islamin, ai (a.s.) ia kishte përmendur atyre edhe Attab ibn Esidin (r.a.). Por edhe pse Meka ishte çliruar, Attabi nuk e kishte pranuar menjëherë Islamin. Ashtu si disa Mekas të tjerë, edhe ai kishte disa dyshime që e pengonin. Vendimin do e tregonte koha.

Tashmë kishte hyrë koha e drekës dhe Bilal Habeshiu, të cilin dje nuk donin ta shikonin, ngaqë ishte një skllav me ngjyrë, sot ishte ngjitur në majë të Qabes dhe po thërriste ezanin e parë në Mekë. Zëri i tij, që para disa vitesh kishte tronditur malet Faran me fjalët 'Ehad! Ehad!' nga torturat e Mekasve, sot po u dukej atyre si shigjetë vrastare. Sigurisht që kjo nuk u kishte pëlqyer!

Një grup njerëzish Mekas, duke dëgjuar ezanin e Bilalit, po e shprehnin këtë ndjenjë mospëlqimi me njëri-tjetrin. Midis tyre ishte edhe Attab ibn Esid. Madje, ai ishte i pari i cili mori fjalën duke nënkuptuar për të atin se "Allahu e ka begatuar Esidin (që ka vdekur) sepse sot nuk po e dëgjon këtë zë prej të cilit mund të çmendesh nga inati".

Vëllai i Ebu Xhehlit, Harith ibn Hishami dhe poeti i famshëm Suhejl ibn Amri, theksuan: "Nëse do të mendoja se ai (a.s.) ishte me të vërtetë, menjëherë do t'i besoj!". Radhën për të folur e kishte Hakem ibn Ebī'el'Asi, i cili thotë: "Të hipë një skllav në majë të ndërtesës së Ebu Talhasë (Qabes) dhe të bërtasë në këtë mënyrë, me të vërtetë është një ngjarje e madhe!"

Ndërsa Ebu Sufjani, i cili po i dëgjonte me vëmendje, ishte më i rezervuar. Padyshim se poshtë këtij rezervimi qëndronte një përvojë e rëndësishme, sepse i dërguari i Allahut (a.s.) ia kishte vërtetuar atij më parë, se i dinte me imtësi të gjitha temat e diskutimit që ai bënte në shtëpi vetëm me gruan e tij, Hindin. Kështu që ai tha: "Në lidhje me këtë temë, unë nuk mund të them diçka, sepse e di që, sikur të them diçka, edhe këta gurë që janë këtu shkojnë dhe ia tregojnë atij se çfarë folëm!".

Pas pak, ndodhi ajo që kishte menduar Ebu Sufjani. Engjëlli Xhibril erdhi dhe ia tregoi atij (a.s.) gjithçka që u fol në atë grup njerëzish. Pas kësaj, i dërguari i Allahut (a.s.) shkoj midis tyre dhe tha: "E di shumë mirë që ju folët mes jush kështu e kështu."

Pas kësaj ngjarjeje, të gjithë ishin goditur aty ku nuk e prisnin. Edhe pse për pak minuta nuk mundën ta fshehin habinë, i pari që u dorëzua ishte Attab ibn Esidi, i cili menjëherë shprehu bindjen ndaj Profetit (a.s.) duke thënë: "Edhe ne dëshmojmë se me të vërtetë ti je i dërguari i Allahut! Nuk pati njeri që t'i dëgjonte fjalët tona dhe t'i tregonte ty!". Ja pra, më në fund, pas vitesh të tëra, erdhi momenti i shumëpritur dhe Attab ibn Esidi pranoi Islamin.

19 ditë pas kësaj ngjarjeje, i dërguari i Zotit (a.s.) bashkë me ushtrinë, u detyruan të niseshin drejt Hunejnit dhe personi të cilit i dorëzoi drejtimin e Mekës duke e bërë prefekt, ishte djaloshi 19 ose 20 vjeçar, i sapo bërë mysliman, Attab ibn Esidi (r.a.). Rasulullahu (a.s.) i kishte caktuar atij një rrogë prej 2 dërhemësh. Në këtë detyrë, ai ka qenë aq shumë i kujdesshëm dhe i ndjeshëm, saqë ka thënë: "Qëkur jam emëruar në këtë detyrë, nuk kam përfutur diçka tjetër, veçse 2 rroba që ia kam veshur ndihmësit tim Kejsan."

Ndërkohë që Rasulullahu (a.s.) përveç atij si prefekt, kishte emëruar edhe Muadh ibn Xhebelin dhe Ebu Musa el Eshariun (r.a.) si mësues në Mekë. As Ebu Sufjani dhe as persona të tjerë me pozitë nga Kurejshët, nuk e kishin parë si problem këtë lëvizje. Ndoshta, ata mund të kishin menduar se, në atë vend ku me pozitë drejtues mund të ishin këta njerëz të mëdhenj, si ka mundësi që djaloshi 20 vjeçar të na drejtojë neve! Por përkundrazi, pranimi i Islamit nga ana e Attab ibn Esidit dhe ndikimi i tij në jetët e kurejshitëve, i bëri ata t'i binden me modesti vendimit profetik. Edhe pasi profeti Muhamed (a.s.) largohet nga Meka për tu kthyer në Medine, ata vazhduan t'i binden atij vendimi.

Ndërkohë, Attab ibn Esidi e vazhdoi detyrën e prefektit të Mekës edhe nën drejtimin e Ebu Bekrit (r.a.). Mirëpo Attabi (r.a.) nuk jetoi gjatë dhe në një moshë fare të re, 23 ose 24 vjeçare, u largua nga kjo botë. Pikërisht, po në atë ditë ndërron jetë edhe kalifi i parë i profetit, Ebu Bekri (r.a.). Pa harruar të theksojmë se Attabi njëkohësisht ishte edhe dhëndërr i Ebu Xhehlit.

HAFIZ ISMET DIBRA
(1886-1955)

Hafiz Ismet Dibra lindi në Dibër në vitin 1886, ku kreu mësimet fillestare, pastaj Medresenë, ku mësoi përmendësh Kur'anin e Madhëruar, e fitoi titullin Hafiz, një titull i nderuar.

Studimet e larta i kreu në Stamboll, në kryeqytetin e Perandorisë, por edhe pse i ofruan katedrën, në një shkollë të lartë të Stambollit, nuk qëndroi aty sepse kishte vendosur t'i shërbente Shqipërisë...

Dibra është vendlindja e H. Hafiz Ismet Dibrës, Stambolli është vendi ku kreu studimet e larta, ndërsa Tirana është vendi ku zhvilloi veprimtarinë e tij. Revista "Zani i Naltë" është tribuna ku shpalosi njohuritë e tij në fushën e legjislacionit islam, të filozofisë islame, tefsirit, hadithit, logjikës, teorikës, etj. Medreseja e Naltë e Tiranës që institucioni ku ai zbatoi në praktikë edukatën islame dhe mjeshtërinë e mësimdhënies. Kishte një kulturë të gjerë, një qëndrim demokratik dhe patriotik. Zotëronte më së miri gjuhën arabe, perse dhe atë turke (osmane).

Në mars 1923 u zhvillua Kongresi i Parë i Myslimanëve Shqiptarë në Tiranë, duke zgjedhur Kryetar të Bashkësisë Islame, Kryemyftiun Haxhi Vehbi Dibrën. Në tetor të vitit 1923 doli në dritë revista "Zani i Naltë", organ zyrtar i Komunitetit Mysliman Shqiptar. Me 1 mars 1924 iu besua drejtimi i Medresesë në Tiranë z. Qamil Bala dhe në vitin 1930, kjo detyrë iu besua Hafiz Ismet Dibrës, duke u bërë drejtori i dytë i saj. Duke ndjekur traditat e të parit aktivizoi trupin mësimor, personel të përgatitur siç qenë: Hafiz Ali Korça, Haki Sharofi, Sheh Qazim Hoxha, etj.

Në Medresenë e Tiranës, përveç lëndëve fetare si Kur'ani, Hadithi, Tefsiri, Fikhu... mësohej historia, gjeografia, aritmetika, gjeometria, etj.

Në tërë veprimtarinë e tij ai udhëhiqej nga mësimet e Kur'anit dhe në përshtatje me përbërjen e popullit shqiptar ai nisej nga toleranca mes besimeve dhe besimtarëve. Medreseja e Tiranës, e drejtuar nga H. Ismet Dibra, ruante dhe vazhdonte traditën e edukimit të nxënësve, krahas asaj të fesë, dhe të frymës patriotike dhe kalitjes së ndërgjegjes kombëtare.

H. Ismet Dibra vizitoi edhe vendet e shenjta në Mekë dhe Medine, duke u bërë Haxhi.

Në vitet '30 të shekullit XX zhvilloi një aktivitet të gjerë intelektual, fetar e patriotik. Janë të përmendura ligjëratat e tij të njëpasnjëshme që patën për subjekt temën "A ka dyshim në qenien e Zotit?" Në këto ligjëratë Hafiz Ismet Dibra, duke u mbështetur në ajetet e Kur'anit, zbërtheu shumë teza dhe koncepte që në ato vite ishin bërë objekt bisede në qarqet intelektuale. Ligjëratat bënë pjesë në luftën që elita islame po i shpallte ideve komuniste, që kishin filluar të përhapeshin në Shqipëri. Hafiz Ismet Dibra iu referua shumë figurave të shquara të rrymave të ndryshme filozofike si: Dekartit, Berksonit, Spenserit, etj.

Më vonë ato ligjëratë u botuan në faqet e "Zanit të Naltë" dhe më 1993 u botuan edhe në Miçigan të SHBA-së. Hafiz Ismet Dibra në libër bën thirrje që të shihet e vërteta, të hiqen syzet e errëta. "Me syze të errëta, - shkruan ai, - kurrë nuk mund të shikohet e vërteta." I tërë libri argumenton shkencërisht ekzistencën e Zotit dhe na thotë se udhëzimin mund ta marrim vetëm nga Zbulesa e Zotit, nga Kur'ani.

"Kur'ani nuk është as zbulim imi", shkruan Hafiz Ismet Dibra, "e as thënia ime: çdo lexues e studiues serioz i Kur'anit ka kuptuar se sa më shumë që ecën në leximin e studimin e tij, aq më shumë do të gjejë (me një gëzim të brendshëm) se si ky kuptim i përgjithshëm rritet duke u rritur aftësia e tij për t'i rrokur gjërat. Është si rasti i një alpinisti që, sa më lart ngjitet në mal, aq më larg sheh..."

Pushtuesit fashistë dhe ata gjermanë, më vonë, i ofruan ofiqe dhe dekorata, por ai, ashtu si më 1919 që nuk pranoi postin e profesorit të katedrës nga Turqia, edhe kësaj radhe nuk pranoi asnjë dekorim, as post. Pushteti komunist, të cilit ai nuk iu nënshtrua, e arrestoi në 1946 në moshën 60-vjeçare dhe e dënoi pa asnjë arsye, por vetëm për bindjet e tij fetare, me 12 vjet heqje lirie, të cilat i bëri si shumë e shumë të tjerë në burgjet e diktaturës komuniste. Kështu u dënuan edhe shumë hoxhallarë të tjerë nga diktatura komuniste, siç ishin Hafiz Ali Korça, Hafiz Mustafa Varoshi, Hafiz Sherif Langu, Hafiz Musa Dërguti, Hafiz Ali Kraja, e shumë fetarë, dijetarë e atdhetarë të tjerë...

Hafiz Ismet Dibra ndërroi jetë në Tiranë në vitin 1955, në moshën 69 vjeçare, duke mbetur shembull frymëzimi për botën shqiptare.

30 VJET NGA RITHEMELIMI I

*Komunitetit Mysliman
të Shqipërisë*

Historia e viteve që pasuan me fillimin e Luftës së Dytë Botërore, e më pas, do të ishte shumë e ashpër me besimin dhe besimtarët. Vuajtjet u bënë pjesë e jetës së besimtarëve për më shumë se gjysmë shekulli, sepse më shumë se çdokush tjetër dhe mbi çdo torturë fizike, besimtarëve iu mohua përkujtimi i Zotit, iu ndrydh ndërgjegjja, iu ndalua besimi dhe komunikimi që ata kishin me Krijuesin e tyre, Zotin e gjithësisë.

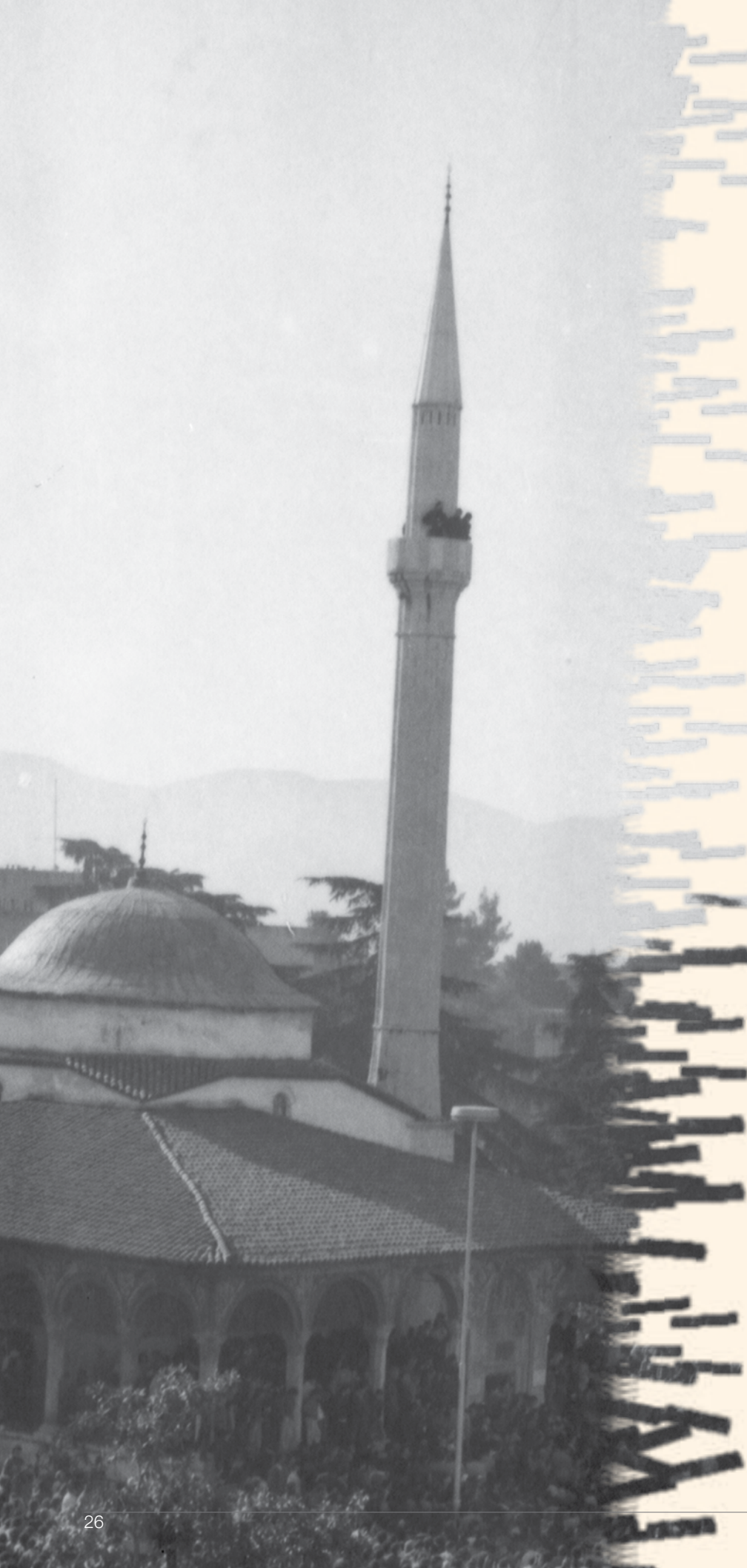
Diktatura me tërë egërsinë e vet, hoqi mësimin e besimit nga shkolla, mbylli të gjitha shkollat për përgatitjen e kuadrit fetar, pezulloi shtypin fetar dhe botimet, sekuestroi të gjitha bibliotekat personale me literaturë fetare, ndaloi funksionimin e objekteve fetare, pengoi zhvillimin e riteve fetare, xhamitë i shndërroi në magazina e stalla dhe sigurisht shumicën e tyre i shkatërroi dhe i rrafshoi. Nga 1127 xhami që ishin në vitin 1967, vit kur Shqipëria u shpall vendi i parë ateist në botë, në vitin 1990 numëroheshin vetëm disa. Hoxhallarët më të shquar i burgosi dhe i pushkatoi, kurse disa prej tyre i dëboi nga qyteti, i la pa punë, u bëri presione që të hiqnin petkun fetar e të mohonin pikëpamjet e tyre, shkurt, u përpoq me çdo mjet që të mos linte asgjë nga feja dhe ndjenjat e popullit për të.

Megjithatë ishte e kaluara islame e këtij populli, që zbuti shthurjen totale të shoqërisë sonë prej furtunës komuniste, dhe shumë besimtarë e ruajtën identitetin e tyre, duke kryer edhe një pjesë të riteve fshehurazi. Në mënyrë të kujdesur, pa marrë parasysh pasojat e rënda vetjake e familjare që rridhnin nga zbulimi i tyre, ata mbanin ramazan, faleshin, bënë lutje e bamirësi dhe mbanin gjallë në shpirtin e tyre dashurinë për Zotin, Profetin e fenë islame, kishin besim në mëshirën e ndihmën e Zotit, duke shpresuar ditë më të mira.

Rihapja e aktivitetit fetar islam

Rihapja e aktivitetit fetar islam, pas rënies së sistemit komunist në Shqipëri, u bë ditën e premte më 16 nëntor 1990, në Xhaminë e Plumbit në Shkodër. Lidhur me këtë ditë të shënuar, ish myftiu i Shkodrës, H. Faik Hoxha, mes të tjerash shkruan: ***"Pesë vjet më parë, një grup qytetarësh, shumica të rinj, morën iniciativën e guximshme për të hapur xhaminë, për të falur xhumanë, për të ripërtërirë fenë, për të rifituar të drejtën e ushtrimit të lirë të besimit fetar. Duke përkujtuar këtë ngjarje të shënuar historike, na del përpara ai miting i madh popullor me rreth 60.000 pjesëmarrës nga qyteti e fshati, nga të gjitha moshat, të mbledhur me dëshirën dhe vullnetin e tyre të lirë, të cilët shprehën urrejtjen për diktaturën dhe ndjenjat e tyre për fenë."***^[1] Kurse për ceremoninë e rihapjes së xhamisë së Plumbit, gjatë një interviste e pyetën Hafiz Sabri Koçin: ***"A menduat për pasojat që mund të kishit në drejtimin e kësaj ceremonie?"*** Ai u përgjigj: ***"Duke kujtuar të gjitha vuajtjet e mundimet, nuk kisha se çfarë të humbisja. Përkrahur nga djemtë dhe i ftuar nga rinia e mrekullueshme shkodrane, unë e ndjeja veten superior ndaj atyre që duhej të kisha frikë."***^[2]

Në fjalën e hapjes, hirësia e tij Hafiz Sabri Koçi, më pas kryetari i parë i Komunitetit Mysliman të Shqipërisë pas komunizmit, vuri në dukje nevojën e ushtrimit të fesë nga çdo njeri dhe në çdo kohë. Ai, pasi falënderoi Zotin për mirësitë e Tij të panumërta, vlerësoi lart mundin dhe përpjekjet e të gjithë atyre që ndihmuan në rikthimin e xhamisë në gjendjen e saj funksionale. Nga xhamia e Plumbit u dëgjuan pas shumë vitesh ajetet e Kur'anit dhe Hadithet e Muhamedit (a.s.), të cilat, me besnikërinë më të madhe, i kishte ruajtur në kujtesën e tij Hafiz Sabriu. Duke përkujtuar këtë

ngjarje, këtë ndodhi të madhe pas 3 viteve (1993), z. Ismail Muçej, kryeredaktor i parë i gazetës "Drita Islame", shprehet: ***"Deshi s'deshi qeveria e asaj kohe, feja u legalizua praktikisht, duke dhënë shkëndijën e parë për qytetet dhe fshatrat e tjera të Shqipërisë, të cilat filluan të hapin, njëra pas tjetrës, faltore."***

Ndërsa në Tiranë, shumë prej xhamive ishin shndërruar ose rrënuar dhe trualli i tyre ishte zëvendësuar me ngrehina të tjera, por, për fatin e mirë, xhamia "Ethem Beu", e cila bashkë me kullën e sahatit ishin bërë simbol i kryeqytetit në çdo imazh fotografie apo pikturë që përfaqësonte Tiranën, arriti t'i shpëtonte tiranisë së komunizmit, që u përpoq të shkatërronte çdo vlerë të besimit. Ishte prej begative të Zotit, që kjo xhami qëndroi më këmbë, gjersa u rihap sërish për t'iu rikthyer zemrave të besimtarëve.

Lidhur me fillimet e aktivitetit fetar në qytetin e Tiranës z. Islam Kadesha shkruan:

"Me rekomandimin e z. Sinan Tafaj, shkuam në shtëpi të z. Faik Kasollja, i cili na mirëpriti dhe lamë takimet e para në lulishten pranë Kuvendit Popullor. Në takimin e dytë, z. Faik solli kolegë dhe miq të tjerë, z. Ramazan Rysheku, Ibrahim Balla, Xhavid Alimehmeti, Selim Stafa e Mehmet Sinella. Gjatë dhjetorit 1990, të ngarkuar me plot ngjarje, u zhvilluan takime pas takimesh. Në fillim të vitit 1991, z. Iljas Alimehmeti vuri në dispozicion banesën e vet për të zhvilluar takimet. Në ato ditë, një kontribut ka dhënë edhe një palestinez me emrin Zyher Naim. Në takimet e fillim vitit 1991, morën pjesë edhe besimtarë të tjerë si Dr. Shefqet Ndroqi, Dr. Qazim Bakalli, Bardhyl Fico, Sali Mëniku, Kujtim Gjinishi, Shyqyri Bylyku etj. Pas

shumë takimesh, erdhëm në përfundim që të konkretizohej e gjithë puna me marrjen e xhamisë "Haxhi Ethem Beu", detyrë që iu ngarkua Islam Kadeshës, Iljas Alimehmetit, Ramazan Rysheku dhe Ibrahim Ballës. Me gjithë pengesat e kryesisë së pushtetit të atëhershëm, drejtori i Institutit të Monumenteve të Kulturës u tregua i gatshëm në dhënien e xhamisë më 15.01.1991. Ky ka qenë z. Emin Riza."

Me datë 16.01.1991 komisioni provizor, i përbërë prej 7-8 vetësh, pasi mori në posedim xhaminë e "Haxhi Ethem Beut", mori vendim që me datë 18.01.1991 të deklaronte rihapjen e veprimtarisë fetare. Në mbledhjen e fundit të komisionit u vendos të mbahej fjala e rastit nga Ibrahim Balla, të bëhej drejtimi i mevludit nga Ramazan Rysheku dhe të bëhej falja e parë e namazit të ditës së premte. Kjo ka qenë ceremonia e parë, tepër madhështore, në të cilën morën pjesë rreth 100.000 qytetarë, nga të cilët u mbulua i gjithë sheshi "Skënderbe". Ka qenë një ceremoni tepër prekëse, sepse për gati 50 vjet nuk ishte parë ndonjëherë një pjesëmarrje e tillë. Data 18 janar 1991, është dita e parë që zyrtarisht konsiderohet rihapja e veprimtarisë fetare në Tiranë."^[3]

Ndërsa, ish drejtori e mësuesi i Medresesë së Tiranës, z. Xhemal Balla, lidhur me këtë ditë kujton: **"Në Tiranë, mbështetja e parë ishte z. Ibrahim Balla, ish-drejtor i përgjithshëm i vakfrit në Komunitetin Mysliman Shqiptar deri në vitin 1967, kur shteti e mbylli fenë me ligj. Ibrahim Balla ishte i fundit që dorëzoi arkivin e Komunitetit Mysliman, si dhe çelësin e xhamisë së 'Et'hem Beut' në Komitetin Ekzekutiv të Tiranës, sot Bashkia e Tiranës. Hapi i parë u hodh në mbajtjen e një ceremonie fetare (mevlud)**

në xhaminë e 'Et'hem Beut' më 18 janar 1991. Ishte Ibrahim Balla ai që kishte dokumentin e dorëzimit të çelësit në Komitetin Ekzekutiv të Tiranës më parë, i cili e rimori çelësin me vështirësi dhe me rezistencë nga Bashkia. Ceremonia kaloi në mënyrë të përsosur, e ndjekur nga mijëra besimtarë në sheshin 'Skënderbe'. Pas ceremonisë së mevludit, z. Ibrahim Balla, z. Ramazan Rusheku dhe të tjerë, u drejtuan drejt 15-katëshit (Hotel Tirana). Këtu bëhet mbledhja e parë zyrtare bashkë me z. Bardhyl Fico."

Rihapjet e xhamive anembanë vendit pasuan me hapa të shpejta. Mund të përmendim xhaminë Mbret në Berat, e cila u rihap më 14.12.1990, xhaminë e Plumbit në Vlorë, e cila u rihap më 11.01.1991, xhaminë e Kokonozit (pazari i ri) në Tiranë, e cila u rihap më 18.02.1991, xhaminë Fatih në Durrës, e cila u rihap më 07.03.1991, xhaminë e madhe në Durrës, e cila u rihap më 24.03.1991, xhaminë në qytetin e Fierit, e cila u rihap më 12.04.1991, xhaminë në Koplik, e cila u rihap më 21.04.1991 etj.

Kështu, dalëngadalë, me një punë të kujdesshme e plot sakrificë, filluan të hapen xhamitë e para, të meremetohen ato që kishin mbetur kur dorëzoheshin nga organet e pushtetit, u hapën salla për të kryer faljet e predikimit e rastit në ato vende ku nuk kishte xhami, si dhe u ndërtuan xhami të reja.

Ringritja e Komunitetit Mysliman të Shqipërisë

Hapi i parë në ringritjen e këtij institucioni është bërë me datë 16.01.1991, pas mbarimit të ceremonisë në xhaminë e Plumbit të Shkodrës. Një grup nismëtarësh i përbërë prej 20 personave, me në krye Hafiz Sabri Koçin, u mblodhën dhe morën tre vendime

në këtë drejtim. Në procesverbalin e mbajtur në atë ditë shkruhet:

Numri 1 i protokollit

Data: 16.11.1990

Me burrëri edhe në kundërshtim me ligjin, ka përcaktuar emërtimin e institucionit: "Bashkësia Islamike Shqiptare, Shkodër".

Qëllimi i mbledhjes: Krijimi i Bashkësisë Islamike Shqiptare, me qendër në qytetin nismëtar të fesë.

Kush mori pjesë: Grupi i punës, nismëtar të hapjes së Xhamisë, intelektualë dhe besimtarë me kulturë islame (medresistë).

Vendi i mbledhjes: Xhamia e Plumbit në lagjen Tabakë

Vendimet:

- Krijohet kryesia e përbërë nga këta anëtarë të përkohshëm: Hafiz Sabri Koçi, Nut Dragusha, Hamit Lluja, Mit'hat Myftia, Daut Loku, Hamza Cungu, Eljas Pateriku, Ferit Lluja, Faik Zaganjori, Rasim Zekja, Rifat Bërdica, Abdyl Sokoli, Minir Koçi, Selim Jakupi, Rasim Sokoli, Abdulla Myftia, Lutfi Bërdica, Xhevdet Lluja, Xhevdet Myftia, Shefqet Bushati.

- Të dërgohet në Ministrinë e Drejtësisë për aprovim.

1. Krijimi i Bashkësisë,

2. Programi,

3. Statuti.

- Deri në miratimin zyrtar, përkohësisht, u vendos që kryetar i Bashkësisë të jetë Hafiz Sabri Koçi dhe sekretar Mit'hat Myftia.

Procesverbali është firmosur nga Kryetari Hafiz Sabri Koçi, Sekretari Mit'hat Myftia dhe për komisionin nismëtar nga Ferit Hamid Lluja. [4] Z. Ferit Lluja, me cilësinë e përfaqësuesit të grupit nismëtar, paraqitet te Ministri i Drejtësisë, Enver Halili, dhe i dorëzon kërkesën për formimin e Bashkësisë Islamike Shqiptare, statutin dhe programin e saj.

Më datë 23.01.1991, Ministria e Drejtësisë, drejtorja e Kodifikimit, lëshon urdhrin nr. 2/1 për miratimin dhe krijimin e shoqatës "Bashkësia

Islamike Shqiptare". Në këtë urdhër thuhet:

Në ministrinë e Drejtësisë është paraqitur kërkesa për miratimin e krijimit të shoqatës "Bashkësia Islamike Shqiptare" dhe për regjistrimin e saj. Kërkesës i bashkangjitet programi i veprimtarisë dhe statuti i kësaj shoqate.

Mbasi u njoha me këto materiale, konstatova se përmbajtja e programit dhe e statutit të shoqatës pajtohen me përmbajtjen e ligjës "Për organizatat shoqërore që nuk ndjekin qëllime ekonomike"

Urdhëroj

1. Miratimin e kërkesës për krijimin e shoqatës "Bashkësia Islamike Shqiptare", regjistrimi i saj u bë në regjistrin përkatës dhe depozitimi i dokumenteve në arkivin e kësaj ministrie.

2. Kopja e këtij urdhri t'i dërgohet shoqatës "Bashkësia Islamike Shqiptare".

3. Ky urdhër hyn në fuqi menjëherë.^[5]

Ministri (Enver Halili)

Prof. Dr. Shefqet Ndroqi, në bllokun e tij të kujtimeve shkruan: **"...mbledhja e parë është bërë në shtëpinë e Iljas Alimehmetit... Mes tjerash u vendos që të thirrej në Tiranë Hafiz Sabriu dhe këtu të krijohet Komuniteti Musliman Shqiptar, mbasi në Tiranë veprimtaria ishte më e madhe, këtu mund të mbaheshin lidhjet me qeverinë, me ambasadat, me delegacionet e huaja. Kjo ishte më e arsyeshme. U caktua një komision që shkante në Shkodër, të takonte Hafiz Sabri Koçin. U caktova unë (Dr. Shefqet Ndroqi), z. Bardhyl Fico, z. Ramazan Rusheku dhe z. Zyher Naim. Shkuam në Shkodër te Hafiz Sabriu dhe i kemi shtruar kërkesën tonë. Hafizi parimisht ishte dakord, por duhej të merrej mendimi i Këshillit të Përkohshëm**

me qendër në Shkodër, i krijuar më parë. U vendos që të bëhej një mbledhje e gjerë në Tiranë."

Më 14.02.1991 u organizua mbledhja e parë zyrtare me përfaqësues nga të gjitha rrethet, që u zhvillua në Pallatin e Kulturës "Ali Kelmendi", në Tiranë. Në këtë mbledhje, të përgatitur me seriozitet nga grupet nismëtare të rretheve, pasi u diskutua gjendja dhe mundësitë, u shtrua për miratim statuti dhe programi i Bashkësisë Islame të Shqipërisë, si dhe u zgjodh kryesia e përbërë nga Hafiz Sabri Koçi, Salih Ferhati, Ramazan Rusheku, Salih Tivari dhe Ismail H. Muçej.^[6] Kryetar i Këshillit të Komunitetit Musliman të Shqipërisë u zgjodh me votim unanim hirësia e tij Hafiz Sabri Koçi.

Profesor Ndroqi kujton: **"...ato ditë kishim vështirësi të shumta, mbasi nuk kishim as zyrë, as makinë, as gjërat më elementare. Për këtë arsye, unë vura në dispozicion shtëpinë time, ato mundësi materiale që kisha, si telefonin, një makinë shkrimi, etj. Aty punuam me orë të tëra, pritëm delegacione të ndryshme, përfaqësues nga vendet arabe, etj. Në shtëpinë time u zhvilluan mbledhje, u punua për hartimin e statutit të ri mbi bazën e të vjetrit, etj."**

Profesor Xhemal Balla thotë: **"Nën kujdesin e z. Bardhyl Fico, brenda 2 muajve iu dha ndërtesa në sheshin 'Avni Rustemi', ku vendoset kryesia e Komunitetit Mysliman. Këtu fillon dhe plotësimi i organikës me punonjës të tjerë të Komunitetit Mysliman, me aprovimin e kësaj kryesie."**

Bisedat e mbajtura dhe intervistat e dhëna nga Hafiz Sabri Koçi, si dhe kronikat e reportazhet e botuara në organet "Drita Islame", "El-Hilal", "Hëna e re", "Elif" dhe "Bashkimi", apo të transmetuara në Radio Shkodra, janë materiale

të rëndësishme për veprimtaritë fetare të zhvilluara gjatë muajve prill-qershor 1991, të cilat janë pasqyruar hollësisht në librin "Një jetë në shërbim të fesë."^[7]

Në procesverbalin e mbledhjes së parë të grupit nismëtar për themelimin e "Bashkësisë Islame" në Tiranë, mes të tjerave shkruhet: **"...u mbledhëm sot me datë 21 janar 1991, ora 11.00 në shtëpinë e z. Iljas Alimehmeti, dhe qëllimet që ndjek mbledhja e këtij grupi janë: ... Të krijohet Medreseja e Mesme siç ka qenë..."^[8]**

Për sa i përket hapjes së Medresesë së Tiranës, "Haxhi Mahmud Dashi", nxënës i së cilës kam qenë edhe unë në vitin shkollor 1991-1992, ish-mësuesi i Medresesë së Tiranës në ato vite, z. Ali Hoxha, thotë: **"Në datën 16.10.1991 Medreseja e Tiranës hap dyert për nxënësit e vitit të parë të arsimit të mesëm. Si përgjegjës për punët e shkollës fillimisht zgjidhet z. Ibrahim Balla, i cili emërohet drejtor i medresesë një vit më pas nga Komuniteti Mysliman."** Më 12.12.1991 u hap medreseja "Haxhi Sheh Shamia" në Shkodër dhe në vazhdimësi u hapën edhe disa medrese të tjera në rrethet Kavajë, Berat, Korçë... Për lëndët e kulturës fetare, medresetë u mbështetën në ish-nxënësit e Medresesë së Lartë të Tiranës, të cilët, megjithëse në moshë, qenë të gatshëm që të zhvillonin mësim.

Përveç shkollave fetare, sigurisht që lindi nevoja edhe e organizimit të shtypit fetar dhe e librave fetare, sepse që nga viti 1944 nuk dilte asnjë revistë apo gazetë, nuk u lejua të botohej asnjë libër fetar. Prandaj, më 7.10.1991 Hafiz Sabri Koçi i drejtohet Ministrisë së Kulturës Rinisë dhe Sporteve me një shkresë, ku mes të tjerave, i kërkon të mundësojë botimin e një gazete.^[9] Ish-redaktori i gazetës "Drita Islame", z. Nasuf Dizdari,

kujton: ***"Ishin ditët historike të vitit 1991, kur në muajin dhjetor bëhej mbledhja e parë e Drejtorisë së Kulturës dhe vendosej që në janar 1992 të shihte dritën e botimit gazeta "Drita Islame", organ i Komunitetit Musliman të Shqipërisë, si periodik dyjavor."***

Dhe kështu me shumë përpjekje në datën 10.01.1992 doli numri i parë i gazetës. "Drita Islame" vazhdoi në formatin e gazetës deri në vitin 2011, për të pasuar vazhdimësinë e saj në formatin e një reviste në vitin 2012.

Që në numrin e parë, gazeta "Drita Islame" shpalosi misionin e saj shoqëror dhe kombëtar, ku synonte zgjimin e ndërgjegjes fetare të lexuesit e saj në bazë të mësimave morale të Kur'anit, duke e zhveshur nga të gjitha mbresat e dëmshme të lëna nga ateizmi për afro gjysmë shekulli. Mjafton të shfletosh faqet e gazetës/revistës, që nga viti 1992 e deri më sot, dhe do të gjeësh tema nga më të larmishmet, të cilat synojnë lexues të profesioneve, etnive dhe besimeve të ndryshme. Organi i shtypit, "Drita Islame" nëpërmjet mesazheve që përcjell, përmbledh jo vetëm spektrin fetar islam, por trajton edhe një sërë çështjesh që kanë të bëjnë me edukimin, artin, kulturën, kombin, normat e sjelljes komunitare, çështje me karakter social, psikologjik, etj.

Komuniteti Mysliman i Shqipërisë, me rithemelimin dhe vazhdimin e botimit të revistës "Zani i Naltë", që nga tetori i vitit 2012, si një revistë shkencore, tregon edhe një herë se është në ndjekje të gjurmëve të personaliteteve të shquara islame shqiptare. Revista "Zani i Naltë", përmban artikuj të mirëfilltë shkencorë me trajtime akademike në fushat e shkencave të ndryshme islame, si në tefsir, hadith, fikh, por edhe në shkencat shoqërore, si sociologji, filozofi,

psikologji, histori, etj., duke u bërë kështu një trashëguese e denjë e emrit të saj, ashtu siç ishte që në themelimin e vet, në vitin 1923.

Sot, Komuniteti Mysliman i Shqipërisë është i shtrirë në 35 qytete të vendit dhe ndjek veprimtarinë fetare nëpërmjet myftinive përkatëse. Ai numëron 942 xhami, 4 Medrese në rrethet Tiranë, Durrës, Shkodër dhe Elbasan, si dhe Kolegjin Universitar Bedër në Tiranë.

Kolegji Universitar Bedër, u çel në prill të vitit 2011 me kërkesë të Komunitetit Mysliman të Shqipërisë dhe vendim të Këshillit të Ministrave nr. 286, datë 06.04.2011, me anë të të cilit u miratua dhënia e licencës për ushtrimin e aktivitetit si institucion i arsimit të lartë. Kolegji Universitar Bedër administrohet nga Fondacioni "Hafiz Ali Korça", fondacion i cili është themeluar po nga KMSH-ja me qëllim të posaçëm administrimit të këtij institucioni të arsimit të lartë. Ai ofron programe studimi të ciklit të parë dhe të dytë, sipas legjislacionit shqiptar në fuqi. Kolegji Universitar Bedër ka 2 fakultete dhe 6 departamente, të cilat ofrojnë 9 programe studimi të nivelit bachelor, të integruar të ciklit të dytë, si dhe profesionale; gjithashtu edhe 9 programe studimi të nivelit të dytë, master shkencor dhe master profesional.

Komuniteti Mysliman i Shqipërisë është i vetëdijshëm ndaj misionit të vet vendimtar për rigjallërimin e vlerave të besimit dhe të traditës së bukur islame, me qëllim që mesazhi i Islamit, të zërë vendin që meriton në shoqëri, në familje, por më shumë se kaq, në zemra e në mendje.

Në faqet zyrtare të KMSH-së (kms.al – dritaislame.al – zaninalte.al) do të gjeni informacione të ndryshme e të rekomanduara rreth fesë

islame dhe më gjerë. Këto faqe do të plotësojnë njohuritë tuaja rreth organizimit të KMSH-së, strukturave të funksionimit të tij dhe aktualiteteve të ndryshme me karakter fetar islam.

Komuniteti Mysliman i Shqipërisë, që nga rithemelimi i tij, është drejtuar nga kryetarët e nderuar:

1) Hafiz Sabri Koçi (kryetari i parë i KMSH-së pas komunizmit, 1990-2003).

2) Haxhi Selim Muça (kryetari i KMSH-së në vitet 2004-2014).

3) Haxhi Skender Bruçaj (kryetari i KMSH-së në vitet 2014-2019).

4) Haxhi Bujar Spahiu (kryetari i KMSH-së nga marsi i vitit 2019 e në vazhdim).

[1]. Faik Hoxha, "Duke kujtuar një përvjetor", Gazeta Drita Islame, nr. 21 (82), viti IV i botimit, dhjetor 1995.

[2]. Faik Luli – Islam Dizdari, "Një jetë në shërbim të fesë", f. 56, Tiranë 1996.

[3]. Islam Kadesha, "Rihapja e institucioneve fetare me 18.01.1991", Gazeta Drita Islame, nr. 3 (158), viti VIII i botimit, shkurt 1999.

[4]. Faik Luli – Islam Dizdari, Po aty, f. 64-65; Gazeta Drita Islame, "Si u formua Bashkësia Islame e Shqipërisë", nr. 1 (324), janar 2010.

[5]. Faik Luli – Islam Dizdari, Po aty, 70-71.

[6]. Salih Tivari, sekretar i përgjithshëm i KMSH, "Arritjet trivjeçare të Komunitetit Musliman Shqiptar", Gazeta Drita Islame, nr. 1 (44), viti i III i botimit, janar 1994.

[7]. Faik Luli, "Kontribute për publicistikën islame", Gazeta Drita Islame, nr. 4 (183), viti i IX i botimit, shkurt 2000.

[8]. Procesverbali nr. 1, datë 21.01.1991, arkivi i Komunitetit Musliman Shqiptar.

[9]. Shkresa me nr. prot. 142, datë 7.10.1991, arkivi i KMSH.

Profeti Muhammed si kryefamiljar

Nuk ka asnjë dyshim se shtëpia e profetit Muhammed a.s. ka qenë shtëpia dhe foleja familjare më e lumtur, më me fat dhe më e begatë ndër të gjitha shtëpitë dhe foletë familjare që janë ngritur mbi tokë e që do të ngrihen në të ardhmen! Në shtëpinë e tij në çdo kohë ndihej lumturia. Kjo shtëpi ishte ndoshta një ndër më të varfrat në botë nga mundësitë materiale, sepse kalonin muaj dhe aty s'gatuhej as edhe një supë.

Të gjithë fëmijët e Profetit vdiqën para tij, përveç të bijës Fatime, e cila jetoi edhe pak kohë pas tij. Edhe ajo bënte një jetë të vështirë. Pra, as asaj Profeti nuk i pati përgatitur një jetë me mirëqenie. Megjithatë, e gjithë familja, ashtu dhe kjo vajzë, fryti i zemrës së tij, e donin atë dhe e mbanin më të çmuar se çdokush, se çdo gjë! Në zemrat e tyre, i Dërguari i Allahut kishte një vend të zgjedhur mbi çdo përfytyrim.

Asnjë fëmijë nuk e ka dashur të atin sa Hz. Fatimeja! Dhe asnjë baba nuk i ka dashur fëmijët sa ç'i ka dashur i Dërguari i Allahut, i cili, ndërkaq, ka qenë i ekuilibruar edhe në këtë drejtim.

Ai që një edukator i tillë që pati hyrë aq thellë në zemrat e tyre, sa që nuk mendonin asgjë tjetër veç tij. Kjo do të thotë se ai kishte një tërheqje të tillë që e magjepshte mjedisin që e rrethonte.

Shtëpia e bekuar e Profetit ishte si një shkollë ku praktikoheshin situatat specifike përkatëse të femrës. Pozita e veçantë e Profetit në atë shtëpi si dhe specifikat përkatëse të femrës mësoheshin atje dhe pastaj i përcilleshin umetit, bashkësisë. Nëntëdhjetë për qind të konkluzioneve dhe urdhrave mbi jetën familjare na janë përcjellë nga ana e bashkëshorteve të nderuara të të Dërguarit të Allahut. Për rrjedhojë, prania e grave në shtëpinë e tij, me gjendje dhe nivele të ndryshme, ka qenë një domosdoshmëri. Vetëm për të mos u asgjësuar konkluzionet fetare, i Dërguari i Allahut

i ka vënë gjoksin martesës me shumë gra pas moshës 53 vjeç dhe, në një kuptim, me këtë ka bërë sakrificë.

Gratë e Profetit, jo vetëm qenë bërë shkas që fiset dhe klanet e tyre të lidheshin me të me lidhje krushqie e gjaku, por qenë bërë edhe ndërmjetëset më të mëdha të ruajtjes së mijëra haditheve. Mund ta them me siguri të plotë se bota femërore u detyrohet në shumë aspekte grave të të Dërguarit të Allahut. Aq shumë shërbime i kanë bërë ato fesë, sa që sikur të gjitha gratë t'i "përkulnin kokat e tyre e të gjunjëzoheshin" nën këmbët e tyre, përsëri nuk do t'ua paguanin dot hakun atyre.

Profeti sillte me gratë me drejtësi dhe dinjitet. Pavarësisht nga rëndësia dhe serioziteti i shpirtit profetik që kishte, Profeti afrohej dhe sillte në mënyrë delikate me gratë. Gratë e tij nuk mund ta mendonin kurrë një botë pa të. Kështu pati bërë vend Profeti në zemrat e tyre. Sikur ai ta kishte ndarë ndonjërin prej tyre, padyshim ajo do ta vinte kokën në pragun e tij dhe do të priste gjer në Kiamet, sepse Profeti i dy botëve kishte ngritur fron në zemrat e tyre në një mënyrë që nuk mund të shkulej e largohej që aty, kishte hyrë mes tyre dhe ishte bërë plotësisht një me to. Ai e kishte ndarë me to jetën e tij të bekuar, të butë e të natyrshme në atë mënyrë që ato e kishin krejt të pamundur të ndaheshin prej tij.

Vlera që u jepte bashkëshorteve

Vlera që i pati dhënë i Dërguari i Allahut gruas ishte e një niveli të paparë gjer atëherë dhe e tillë vazhdon të mbetet edhe sot, e pa rivalizuar. Sikur të ngrihej një natë e të pyeste për shëndetin dhe mirëqenien e ndonjërës nga gratë, ai, do të shkonte edhe tek të tjerat për t'i pyetur e respektuar po njëllë. Nuk vërehej që, në sjelljen ndaj tyre, ai të parapëlqente ndonjërin ndaj të tjerave.

Këshillimi me bashkëshortet

I Dërguari i Allahut ulej e bisedonte me gratë, madje disa çështje i diskutonte me to si shok. Profeti nuk kishte aspak nevojë për idetë dhe mendimet e tyre, sepse ai mbështetej nga shpallja hyjnore. Mirëpo Profeti donte t'i mësonte disa gjëra umetit, bashkësisë së tij. Sa për gratë, ato do të viheshin në një vend shumë të lartë, në kundërshtim me vendin që u ishte dhënë gjër atë ditë dhe, si çdo praktikë tjetër, edhe këtë i Dërguari i Allahut e fillonte nga shtëpia e vet!

Ashtu siç paraqitej në qëndrime e sjellje bujar dhe nderues ndaj grave të veta, ashtu dhe me fjalët e tij të ndritshme, Profeti nxiste dhe mbështeste të tjerët të silleshin bujarë e respektues ndaj grave.

Shkurt, cilësia e Profetit si kryetar familjeje e kapërcente nivelin e së mrekullueshmes me sa e pranojmë ne zakonisht. Fakti që ai ishte i dashuri i zemrave, mësuesi i mendjeve dhe edukatori i shpirtrave të grave të tij, fakti që, pavarësisht nga të gjitha këto, ai nuk bënte asnjë lëshim në detyrën e tij dhe nuk nënvleftësonte asgjë nga punët që kishin të bënin me shtetin dhe popullin, janë argument dhe provë e hapur e profetësisë së tij. Po qe se për profetësinë e tij s'do të kishte asnjë argument tjetër, vija që ndiqte ai si kryetar familjeje do të ishte e mjaftueshme si argument dhe provë e profetësisë së tij!

Profeti Muhamed si prind

Siç ishte një kryetar familjeje i jashtëzakonshëm, Profeti ishte, në të njëjtën kohë, një baba i përsosur e me ndjenja atërore të thella si dhe, natyrisht, një gjysh i pashoq po me atë thellësi ndjenjash atërore. Edhe në këtë fushë ai ishte i pashembullt.

Ai i trajtonte fëmijët dhe nipërit me dhembshuri të jashtëzakonshme dhe, duke i trajtuar kështu, nuk mungonte t'ua kthente shikimet ndaj jetës së pasosur dhe gjërave të larta e sublime. Duke i ushqyer në prehër, u buzëqeshte në sy, i përkëdhele e i çmonte dhe, në këtë mes, kurrë nuk i pëlqente që ata t'i nënvleftësonin çështjet e larta. Brenda kësaj mendësie, ai ishte jashtëzakonisht i hapur ndaj tyre, por edhe mjaft serioz dhe i kujdesshëm në ruajtjen e marrëdhënies së tij me Allahun. Nga njëra anë, duke u sjellë lirshëm me ta, u tregonte se si të jetonin si njerëz, nga ana tjetër, nuk u linte shteg të silleshin të çlirët aq sa ta zhvlerësonin veten. Jo vetëm nuk u linte shteg, por përpiquej me ndjeshmëri e kujdes të lartë për ta penguar devijimin e tyre dhe i përgatiste ata vazhdimisht për botët e larta shpirtërore. Edhe me këtë mënyrë trajtimi e veprimi, i Dërguari i Allahut përfaqësonte rrugën e mesme, larg qëndrimeve të skajshme, përfaqësonte rrugën e drejtë.

Dhembshuria ndaj fëmijëve dhe nipërve

"Nuk kam parë njeri më të dhembshur ndaj pjesëtarëve të familjes se Hz. Muhamedil!"

Me të vërtetë, aq i dhembshur ishte Profeti, aq sinqerisht sillej dhe aq hapur vepronte, saqë është e pamundur të tregohet një kryetar familjeje dhe baba i dytë si ai!

Ndërkaq, po qe se ky pohim do të ishte vetëm i yni, rëndësia e tij ndoshta do të mbetej e kufizuar. Mirëpo janë me miliona njerëz të thelluar në dhembshuri, sa të druhen të ngacmojnë edhe një milingonë, të cilët e pohojnë dhe e shpallin se nuk ka pasur njeri tjetër si i Dërguari i Allahut që të ndjente dhembshuri si ai për tërë qenien!

Të gjithë fëmijët meshkuj i kishin vdekur herët. Më në fund, i kishte lindur një djalë prej së shoqes Marie, por edhe ai nuk i kishte jetuar. Mes dhjetëra punëve të rëndësishme, Profeti shkonte shpesh te djali që ndodhej te taja, mëndesha, e merrte në krahë, në prehër, e përkëdhele, e puthte dhe pastaj kthehej në shtëpi. Edhe kur djali pati vdekur, e pati marrë në krahë duke shprehur me sytë plot lot hidhërimin e tij. Dhe atyre që e shihnin me mahnitje, u pati thënë: "Zemra dëshpërohet, sytë qajnë, por, në dashtë Allahu, nuk do të themi gjë tjetër veç asaj që thotë Allahu e që i pëlqen Allahu!"

Le ta përsërisim edhe një herë se Profeti ishte më i mëshirshmi e më i dhembshuri i njerëzve! Ai i merrte nipërit Hasan dhe Hysejn në krahë a në shpinë dhe shëtiste andej-këndej. A mund ta merrte fëmijën në shpinë një njeri i shkallës së tij e të dilte me të në rrugë a mes njerëzve? Ai e merrte dhe dilte! Dhe, duke vepruar kështu, përcaktonte të ardhmen e tyre dhe nderin që kishin për të fituar ata!

Në këtë interesim të veçantë të Profetit për ta, padyshim që kishte pjesë familja profetike që do ta përfaqësonin, si dhe të gjithë njerëzit e shquar. Si në çdo çështje tjetër, edhe në edukimin e fëmijëve, i Dërguari i Allahut pati ndjekur gjithmonë rrugën e mesme. Ai i donte me shpirt fëmijët dhe nipërit, ua shfaqte dhe i bënte ta ndjejnë këtë dashuri. Por ai kurrë nuk lejonte që ndjenja e tij e dashurisë të përdorej për keq, megjithëse nuk ndodhi kurrë që dikush nga bijtë apo nipërit e tij të prireshin apo niseshin për të bërë një gjë të tillë. Por kur ata bënin ndonjë gabim pa e ditur ose pa dashje, Profeti e vishte dashurinë e tij me seriozitet dhe, me një ashpërsi të matur, i pengonte ata të bënin veprime të dyshimta. Përgatitja e tyre qysh në atë moshë për të qenë të ndjeshëm ndaj haramit, gjërave jolegjitime, pra, të palejuara e të ndaluara, është një nga shembujt e bukur të ekuilibrit në edukim!

Sa herë që Profeti hynte në Medinë kaluar, mund të shihje disa fëmijë të hipur bashkë me të e të kapur pas tij. Kjo do të thotë se Profeti nuk tregonte dashuri dhe dhembshuri vetëm ndaj fëmijëve dhe nipërve të vet, por edhe ndaj fëmijëve të shtëpive fqinje që banonin edhe më larg. Ai i merrte pranë ata me shumë dhembshuri dhe sinqeritet, duke ua fituar zemrat me dashurinë që u tregonte.

Dashuria e tij nuk u përkiste vetëm djemve e nipërve, por edhe vajzave dhe mbesave. Ashtu siç i donte Hasanin dhe Hysejnin, ai e donte edhe të mbesën Uame. Dhe e donte aq shumë, saqë e patën parë edhe në rrugë me të mbesën në krahë ose në sup. Pati ndodhur edhe që ta merrte në shpinë Umamen kur falte namaz. Kur do të binte në sexhde, e ulte mbesën në tokë dhe, kur ngrihej, e merrte përsëri në shpinë.

BASHKO LIDHJET E NEURONEVE E PASTAJ MBËSHTETU TEK ALLAHU BASHKIMI I SHQISAVE

Kur'ani hap një jetë të re të imazheve, duke kaluar kufijtë e imagjinatës njerëzore deri te diapazonet e paparashikuara, e që nuk është diçka e çuditshme, duke marrë parasysh rëndësinë e fantazisë në ndërtimin e mendjes, e cila, sipas Gazaliut dhe Einsteinit, është para diturisë.

Dallueshmëria e mendimit njerëzor është në lidhje të ngushtë me dallueshmërinë e "fjalorit", i cili ofron kallëpe për mendime.

Njerëzit gjurmojnë për fjalët dhe i shfrytëzojnë ato, që nëpërmjet tyre të përshkruajnë disa aspekte të caktuara të përvojës personale. Jeta aktive dhe përvoja e pasur i gjallëron lidhjet e neuroneve të vdekura në trurin e njeriut, duke i shtyrë që të gjejnë mënyra (nëpërmes fjalëve, fotove, formave të ndryshme të artit, etj.) që të shprehin botën emotive-intelektuale personale.

Truri i njeriut lë modelin e themeluar të të menduarit nëse ekspozohet ndaj, p.sh. paqartësive, paparashikimeve, formave të ndryshme të shokut, por edhe mangësisë kohore e cila nuk lejon njohjen dhe zgjedhjen e modeleve të vjetër.

Krijuesi i njeriut dhe Njohësi më i mirë i potencialit të tij mendor e shfrytëzon tërë spektrin e mënyrave praktike për aktivizimin e funksioneve të trurit dhe këtë përmes një mënyre të vetme fokusimi (përqendrimi) dhe bashkimi (unifikimi) të shqisave.

DALJA PËRMES VRIMËS SË GJILPËRËS

"Me të vërtetë, atyre që i mohuan shenjat Tona me mendjemadhësi, nuk do t'u hapen dyert e qiellit dhe as që do të hyjnë në Xhenet, derisa të kalojë deveja nëpër vrimë të gjilpërës. Kështu i ndëshkojmë gjynahqarët."

Është fakt se njeriu nuk ka interesim të dëgjojë deri në fund fjalën të cilën, që më parë, e di si do të përfundojë. Ky është rregull që e ka në mend secili folës i arsimuar dhe për këtë arsye, vallen e tij verbale, përpiqet që ta udhëheqë nëpër vijën e hollë mes teprisë dhe asaj që masa e konsideron të jashtëzakonshme apo të çuditshme. Këtu

qëndron edhe urtësia sepse nuk e dimë vendin, kohën dhe as mënyrën se si do të përfundojnë jetët tona, andaj kemi plot gudulisje të papritura, të cilat na shtyjnë përpara.

Është shumë domethënëse fakti se Krijuesi i Urtë e i Madhërishtëm, në komunikimin 23 vjeçar me Muhamedin a.s., ka ngulmuar në paparashikueshmërinë e Vet, gjithnjë përmes zgjedhjes së mënyrave të ndryshme, me të cilat Muhamedi a.s. do të kontaktojë me aftësi duke mbajtur shqisat e tij të zgjuara, por edhe këtë komunikim madhështor të freskët, efikas dhe interesant.

Zoti i botëve, duke folur për personat e caktuar negativë, të cilët me kryelartësi dhe arrogancë refuzojnë të vërejnë dhe pranojnë thirrjen e qartë të logjikës së pacenueshme, përfundon fjalën çuditërisht, duke u shërbyer me krahasimin piktoresk, i cili është jashtë realitetit të njohur për ne, kur janë në pyetje devetë e gjalla.

Në vend të shprehjes "derisa të kalojë deveja nëpër vrimën e gjilpërës", Zoti ka mundur të përdorë shumë përfundime të rëndomta të kësaj fjalie të kushtëzuar. Ka mundur thjesht të thotë që profili i njerëzve të përmendur nuk do të hyjë kurrë në Xhenet.

Megjithatë, me thjeshtësinë e kësaj fjale madhështore mendjet tona do të ishin të privuara për një imazh të paharruar, i cili paraqitet në masë milimetrike precize, e kjo është përpjekja e kalimit të devesë, si simbol i caktuar për madhësi, nëpër vrimën e gjilpërës, e cila është simbol për vogëlsi.

Edhe pse kjo panoramë është e pamundur të shihet në realitetin e njohur për ne, prapë në kokat tona ka ndodhur me ndihmën e kombinimit preciz të fjalëve të përmendura, të cilat kanë zgjuar pjesën e fantazisë sonë.

Te dikush kombinimi i përmendur i fjalëve, meqë e njëjta është e përmendur edhe në Bibël, ka zgjuar edhe nevojën për eksperiment.

Pos të përmendurës, citati i analizuar është edhe ushtrim praktik për zhvillimin e aftësisë së sinestezisë, d.m.th. zhvillimin e lidhjeve të caktuara të neuroneve në trurin

tonë që mundësojnë lidhjen e shumë shqisave, e që ka ndikim pozitiv të jashtëzakonshëm në memorien tonë. Kjo për arsye se ata që mohojnë shenjat e qarta, duke supozuar mendjen e shëndoshë, do të vijnë kurdoherë në situatë që do dëshirojnë të hyjnë në Xhenet. Nëse kjo dëshirë e tyre vjen vonë, tërë përpjekjet e tyre do të jenë të kota, qoftë edhe nëse në këtë rrugë investojnë forcën e devesë kokëfortë, e cila është e gatshme që të përpiqet për të pamundurën.

Pa marrë parasysh sado që të përulen ose përpiqen të shfaqësohen, pasi e kanë shpërfillur tërë jetën pa mend dhe pa nevojë, nuk do të mund ta ndryshojnë realitetin.

Kështu, aspekti sinestezik i shprehjes "derisa të kalojë deveja nëpër vrimën e gjilpërës" vërehet në dhënien e formës, aromës koncepteve të caktuar, madje edhe rixhirimit të filmit të shkurtër tragjiko-komedik siç janë kryelartësia, pashpresa dhe dëshpërimi.

"Sinesteti" është personi i cili lind me lidhjet neurologjike që mundësojnë sinestezinë (unifikimin, bashkimin) e shqisave. Ekzistojnë shkencëtarë, njëri prej tyre është Richard Gytowic, që pohojnë se gjithë njerëzit e kanë të shtypur aftësinë e sinestezisë, dhe mund ta zhvillojnë këtë gjendje të jashtëzakonshme neurologjike vetëm nëse nëpërmjet ushtrimeve arrijnë të aktivizojnë lidhjet e caktuara neurologjike që i kanë humbur me punë mendore të pamjaftueshme.

Sinestezia vërehet në bashkimin e më shumë shqisave, ndërsa forma më e shpeshtë është "dëgjimi i ngjyrosur", d.m.th. dhënia e formave të caktuara tinguj, ngjyra, aroma, etj. Shembull i kësaj është të dëgjuarit qartë që të folurit e dikujt është sikurse tingëllimi i kambanave. Shkrimtari Dan Brown, baritonin e thellë të personazhit të tij kryesor të profesor Langdonit, e ka përshkruar si "çokollatë për vesh" të studentëve të tij.

Po ashtu, një melodi të caktuar mundemi ta përjetojmë fuqishëm përmes sistemit shqisor olfaktiv (shqisa e nuhatjes) dhe degustativ (shqisa e shijimit) në mënyrë që, p.sh. tingullin e sures kura'nore "Jusuf" qartë dhe pa mund të veçantë ta shoqërojmë me aromën e trëndafil të egër në errësirë dhe shijen e fortë të vajit të ullirit, e cila shëron plagët (ndër-vëllazërore).

Sinestezia konsiderohet edhe si figurë poetike meqë mjeshtrit e ndjeshëm të fjalës, me kënaqësi, e përdorin për shkak të ndikimit të jashtëzakonshëm në psikën dhe mendjen njerëzore. Kështu, p.sh. shkrimtari Vladimir Nabolov, termin abstrakt, siç është besnikëria, e ka parë si "pirun i artë" që shtrihet në diell.

Sinesteti e sheh vdekjen si harpë të mprehtë, e cila depërton në membranën ujore ose e sheh të shëmtuarën si shikim i plakës, e cila në kraharor, në vend të zemrës, ka rrjetën e dendur të merimangës, ndërsa e sheh shpejtësinë si rrezen e Diellit dimëror.

E vumë re se Krijuesi ynë na mëson që koncepteve abstrakte t'u japim formën, ngjyrën, aromën, shijen, tingullin, cilësinë, ngase kështu më së miri do të hyjmë në esencën e tyre, por edhe do të zhvillojmë mendjen personale nëpërmjet aftësisë së imagjinatës konstruktive dhe efektive e cila mundëson vështrimin e gjërave dhe

fenomeneve nga spektri i gjerë i këndeve më të papritura.

Le të shikojmë së bashku disa ushtrime praktike të caktuara për lidhjen e neuroneve, d.m.th. rindërtimin dhe freskimin e aparatit tonë kognitiv (njohës).

FËMIJËT E THINJUR TË KOHËS SONË

"Qysh do të mbroheni ju, nëse mbeten jobesimtarë, Ditën në të cilën fëmijët do të thinjen?"

Në ajetin e përmendur, Krijuesi i Madhëruar, përsëri në mënyrën e figurës stilistike efektive, u parashtroi njerëzve një pjesë të atmosferës së Ditës së Kiametit, duke theksuar se ajo ditë do të jetë aq e vështirë dhe e rëndë, sa që fëmijët menjëherë plaken, duke marrë brenda natës disa karakteristika të pleqve (flokët e thinjur).

Edhe në këtë rast termi abstrakt, siç është koncepti i dënimit, ka marrë formë të qartë dhe tejet bindëse - fëmijët e thinjur.

Në këtë rast, tërë katastrofa e Ditës së Kiametit për më tepër është skicuar me përmendjen e kategorisë më të prekshme të shoqërisë - fëmijët.

Krijuesi i Madhërishëm nuk përmend shprehjen e fytyrës së fëmijëve dhe as nuk na përshkruan lëvizjet nismëtare kaotike nga frika apo zërat e frikshëm. Gjendja e mendjeve dhe zemrave të tyre na janë pasqyruar në mënyrë gjeniale përmes cilësimit të vetëm një detaji në flokët e tyre, e ky është ndryshimi i parakohshëm i ngjyrës së qimes.

Shprehja "fëmijët e thinjur", po ashtu, është pikë fillestare për mendim të lidhjes reciproke të termave siç janë:

1. Stresi - plakja;
2. Psikosomatika - teknikat e meditimit;
3. Mendimet - fizionomia;
4. Cilësia i flokëve - cilësia e jetës.

LOJA E FLUTURAVE TË SHPËRNDARA

"Atë Ditë njerëzit do të jenë si fluturat e shpërndara."

Në këtë ajet kemi të përshkruar një detaj të ri të Ditës së Kiametit, por që tani kemi një kategori të re shoqërore - personat e rritur dhe qasjen e re të gjendjes së tyre në këtë situatë specifike. Allahu i Madhërishëm na paralajmëron për tmerret e Ditës së Gjykimit përmes krahasimit të njerëzve në atë ditë me fluturat e shpërndara, të cilat janë shembulli më i mirë i mundshëm i brishtësisë, i pafuqisë dhe çoroditjes së panikut.

Shprehja "shpërndarë" paraqet njësi të paorganizuar që nuk kanë drejtim të përbashkët dhe as ritëm të sinkronizuar të lëvizjes. Ashtu sikurse fluturat jetojnë tejet shkurt, kështu do të jetë edhe fati i njerëzve në ditën e përmendur.

Kësaj i shtojmë që fluturat nuk kanë mekanizma konkret mbrojtës pos sistemit aktrues përmes syve artificial të pikturuar në krahë, dhe të cilët nuk kanë më kurrfarë funksioni. Po ashtu është edhe me sytë e vërtetë të fluturës, meqë niveli i lartë i kaosit si pasojë ka sjellë shpërbërjen e çdo sistemi të organizmit të lëvizjes dhe në skenë paraqitet ikja instiktive e individëve të tmerruar, të cilët ikin individualisht në të gjitha drejtimet e mundshme, duke lënë përshtypjen e insekteve të pafuqishëm.

Zoti, përmes shembullit të fluturave të shpërndara,

paraqet bindshëm gjendje të caktuara të njerëzve, duke ofruar mënyrën konkrete të lidhjes së neuroneve të shpërndara përmes një konstruksioni gjuhësor të shkurtër, i cili, edhe në shembujt e mëparshëm, u jep termave abstrakte formën dhe ngjyrën.

Çfarëdolloj termi abstrakt sapo të fitojë petkun e prekshëm të tij, në kontekstin e paraqitur dinamik, plotësisht dhe me lehtësi vendoset në memorien tonë afatgjatë.

Termet abstraktë të mbështetur me lehtësi dhe të ndarë me efikasitet vazhdojnë të kenë bashkëveprim brenda aparatit tonë kognitiv (njohës), duke ofruar më shumë mundësi për shkëndijat e reja të njohjes.

Pos asaj që përmendëm, shprehja "fluturat e shpërndara" mund të shikohen si pikënisje për shqyrtimin e temave, siç janë:

1. Rëndësia e ritmit të përbashkët si lidhje përbashkuese mes lojtarëve të një ekipi;
2. Çfarë qëndrimi të merret kundrejt faktorëve që grisin aksionin e dirigjuar qartë?;
3. A thua shpërndarja ideologjike brenda shoqërisë së caktuar është magnet për fatkeqësi të ndryshme dhe katastrofa shoqërore e ekonomike?;
4. Jepini termit abstrakt, siç është fraksionizmi, ngjyrën, formën dhe kontekstin konkurrues me njëri-tjetrin;
5. A thua lidhjet e shpërndara të neuroneve janë rezultat i mosekzistimit të mjaftueshëm të idesë së fortë udhëheqëse, e cila, proceseve kognitive (njohës), do t'u jepte ritëm harmonik?;
6. Apo mbase lidhjet e shpërndara të neuroneve janë fryt i qyqarisë, i cili e pengon njeriun të mendojë origjinalisht meqë di që origjinaliteti nënkupton fuqizim në krahasim me mesataren e zymtë, e cila me këtë do të ndihej e rrezikuar dhe e vepruar armiqësisht?;
7. A thua panorama e fluturave të shpërndara është shabllon gjeneral i sjelljes së individit në kushte të ndryshme të kataklizmës që kanë bërë të mundur ardhjen deri te kriza e lidershipit, ndërsa masat e gjera kanë ikur në varkat individuale për shpëtim?

LESHI I SHPRISHUR

"...kurse malet si leshi i shprishur."

Pas përshkrimit të atmosferës së Ditës së Kiametit përmes theksimit të flokëve të thinjur të fëmijëve dhe njerëzve të hutuar e pa ndihmë, Dëshmitari i Lartësuar përshkruan edhe gjendjen e vetë natyrës së asaj dite.

Malet, si simbol i qëndrueshmërisë dhe fuqisë në natyrë, përshkruhen si lesh i paaftë, fjetet e të cilit rastësisht janë të shprishura.

Me shprehjen "lesh i shprishur", Krijuesi i Madhërishtëm projektton me mjeshtëri në mendjen e njeriut parandjenjen e tmerrshme për dinamikën e trazirave të tërbuara në vetë brendinë e natyrës/male, mu sikur na thekson gjendjen e flokëve të fëmijëve, përmes shprehjes fëmijët e thinjur, e dhënë në formë për tërë dinamikën

e mendimeve të trazuara brenda kafkës së njeriut si ekzistim i konstruksionit të fuqishëm.

KONKLUZION

Kur'ani është përplot konstruksione gjuhësore, të cilat përpos që gjuhësisht nuk mund të thuhet më mirë/të përparuara, krijojnë në mendjet tona imazhe të paharruara, të cilat, nëse lidhen drejtë, krijojnë një potencial mendoz stërmadh. Njerëzit nuk janë të vetëdijshëm, madje edhe pjesëtarët e së njëjtës krahinë, folës të së njëjtë gjuhë, sa ndryshe i kuptojnë termet e ndryshme (abstraktet) në krahasim me njerëzit tjerë, pa marrë parasysh që perceptojnë kuptimet e tyre themelore! Pikërisht për këtë arsye arrihet deri te keqkuptimi dhe mungesa e mirëkuptimit, e cila lehtësisht mund të mënjanohet nëse krahasojmë termet abstrakte të cilave vetë u kemi dhënë ngjyrën dhe formën e qartë, si p.sh. me formën dhe ngjyrën e termave kyçe në kokat e të tjerëve. Me fjalë të tjera, personi i cili fenomenin e jetës e sheh si harpë të mprehtë, e cila shpon membranën e ujit, do të ketë jetë ritmike intelektuale dhe shpirtërore me personin që sheh, p.sh., fenomenin e vdekjes si harpë të ashpër, që shpon membranën e ujit në drejtim tjetër.

Fluturat e shpërndara në zemrat dhe kokat tuaja nënshtrojnë idesë udhëheqëse e cila duhet të jetë më e madhe se kjo jetë. Pa marrë parasysh sa të fortë e të bukur jeni individualisht, personaliteti juaj mund të fitojë shtresim dhe thellësi magjepsëse vetëm nën ritmin e fuqishëm. Nëse në malet e larta dhe shkëmbore është e mundur të lëvizin proceset të cilat të njëjtat male mund t'i transformojnë në leshin e butë të shprishur, edhe për zemrat më të vrazhda ka shpresë nëse në kohën e duhur lëvizim procese të ngjashme. Allahu i Madhërishtëm është përkujdesur që njerëzit në Xhenet të mbesin përherë të rinj. Obligimi ynë është që të pengojmë plakjen e parakohshme të fëmijëve tanë.

PRAKTIKOHUNI

1. Jepuni koncepteve abstrakte siç janë dituria, dashuria, drejtësia, jeta, vdekja, bukuria, lumturia, fatkeqësia, besnikëria, dhembja, etj., formë të qartë, ngjyrë, aromë dhe shije dhe krahasoni këto imazhe me pikturimin kur'anor të termave të ngjashëm.

2. Nëse kjo është e vështirë për ju, qëndroni me ngulm në përpjekjen e thjeshtësimi të urtë të koncepteve të komplikuara jetësore dhe shoqërore me njerëzit të cilët do t'u pasurojnë me ekuivalente të të njëjtave.

3. Duke lexuar Kur'anin përpikuni të shikoni secilën sure përmes formës, ngjyrës, aromës dhe shijes, për të cilën ju shoqëron vetë tematika e saj. Shkëmbeni përvojat me myslimanët e tjerë.

Autori është profesor i psikologjisë dhe teolog, i cili mban ligjërata në shumë vende të botës, sidomos nga inteligjenca emocionale. Libri më i njohur i tij është: "Dimensionet socio-psikologjike në Kuran".

Përktheu dhe përshtati: Prim.dr.med.sc. Ali F. Iljazi

Dhelpra dinake dhe miu

Na i zë pritë një ditë zonja Dhelpër miushit bishtgjatë ndanë pyllit shekullor. I shkreti vogëlush ngriti kokën me guxim dhe e vështroi drejt e në sy dinaken me vulë.

Zonja Dhelpër qeshi me qesëndi, lëmoi me naze vetullat e saj të holla, me putrën e djathtë, pastaj dystoi bishtin tufalak dhe tha:

- "Ku futesh ti, o ndyracak, kur të sulmon armiku, hë? Ku futesh?"

- "Në vrimë futem, e ku tjetër?", - ia priti pa frikë miushi, pa ia ndarë ata sytë e tij të vegjël, si gjilpëra.

- "Në vrimë, hë! ... Ha-ha-ha! Vetëm në vrimë di të futesh ti, murrak i keq! Nuk ta pret mendja për gjë tjetër... Mendjeshkurtër."

- "Po, vetëm në vrimë!", - tha miu si me inat dhe po priste të mësonte se ku donte të dilte dhelpra me atë bisedë si pa kuptim.

- "Pse, ore miush, ajo vrima jote qenka e tërë bota?", - ia priti me shpoti dhelpra dhe u ngrefos dhe e trashi zënë.

- "Unë, or të ka tejza jote, di njëqind dredhi për të shpëtuar nga armiqtë, le pastaj pusin me dredhi që nuk ma di askush."

Dhelpra mendjemadhe u ra tëmthave të kokës me putrën e djathtë, si për të treguar se atje ishte ai pusi i saj i fshehtë, plot me dinakëri dhe dredhi.

- "I mjeri ti, o qyq, sa i varfër që je në ide. Sa po më dhimbsesh, o mi i gJORë, o bishtspango. Eja, pra me mua, bëhemi bashkë dhe ke për të mësuar përnjëherësh dhjetë mënyra për të shpëtuar nga macet, qentë, njerëzit."

- "E përse t'i dua gjithë ato dredhi, moj zonja dhelpër? Dinakëri, plane, ide... Ma bëre kokën dhallë me këto fjalë të vështira. Nga kushdo që të sulmohem,

unë atë di, vrimën."

Dhelpra bëri të nisej, pasi e vështroi miushin me përçmim, kurse ai vendosi ta ndiqte në heshtje nga pas, më shumë për të shuar kërshërinë. Ik e ik, ec e ec ngadalë, kur u shfaq në çast një grup gjahtarësh, me një lukuni qensh nga pas dhe me çiftet ngrehur. Me t'i parë armiqtë dhelpra dinake ngriu nga frika dhe u ul qirithi në bisht. Miushi bishtspango fësh-fësh bishtin ndër shalë dhe sakaq e gjeti rrugën për te foleza e vet. Atë rrugë e dinte mirë, i shkreti, për të tjerat nuk e kishte vrarë ndonjëherë mendjen, deri atë ditë që takoi dhelpren.

Qentë e sulmuan nga të gjitha anët dhelpren mendjemadhe, që zor se mund të gjente shpëtim. Dha e dha e shkreta dhe si nuk mundi ta çante rrethimin, u dorëzua përpara gjahtarëve të armatosur dhe qenve të inatosur.

- "Mu bëfsh kurban i vrimës, strofkës sime të mirë, zonja dhelpër!", - tha miushi nga brenda folesë së vet, ku kishte arritur pasi kishte bërë goxha rrugë.

- "Ku e ke atë pusin e dinakërive dhe dredhive, ku? Hë, pa ta shohim njëherë! Pija lëngun tani."

Po dhelpra s'bëzajti, mbase nuk kishte arritur të dëgjonte asgjë.

Priti derisa e lidhën mirë e mirë gjahtarët, vari kokën e dëshpëruar, e dërrmuar dhe shpresëhumbur, pastaj qau në heshtje. As që e shkoi ndërmend bisedën e saj me miushin.

- "Më mirë pak e saktë, se sa shumë e për lumë.", - tha miushi edhe pse i erdhi keq për fatin e dhelpres dinake.

Ishte aq e mençur, kërcurja, aq e bukur e me plot ide interesante, po edhe aq e lakmuar nga gjahtarët.

Kërpudha nuk e mbajti premtimin

Atë të diel mami dhe fëmijët vendosën të shkonin në pyll.

Ishte një ditë e bukur vere. Qielli i mëngjesit ishte i kaltër, por andej nga jugu po lëviznin me ngut ca re të hirta shiu.

Nga fëmijët, më e gëzuar ishte Blerta, më e vogla e tyre. Ajo nuk e kishte mbushur moshën për të shkuar në shkollë, por dinte të shkruante e të lexonte për bukuri. I donte shumë lulet, prandaj u shkëput shpejt nga grupi dhe nisi të kërkonte me vëmendje nëpër lëndinën e vogël.

Anash lëndinës, rrëzë një pishe të lartë, midis barit të gjatë, vajza pikasi një gjë të çuditshme. Ishte si një çadër e vogël dhe e bukur, me bisht të shkurtër dhe me një kupolë të lezetshme. Një kërpudhë i ngjan shumë një çadre shiu.

Blerta nuk kishte parë kurrë ndonjë kërpudhë, prandaj u çudit pak në fillim.

- "Ti më ngjan si një çadër, moj mike.", - i tha Blerta kërpudhës dhe u ul në gjunjë ta përkëdhelte pakëz.

- "Po, çadër jam.", - gënjeu kërpudha dhe u mundua ta lëvizte pak atë kokën e saj të tultë me kësulë bojëkafë.

- "Kaq e vogël?", - u habit vajza dhe vuri duart buçkane mbi faqet e skuqura.

- "E vogël!", - psherëtiu kërpudha si me inat. Pastaj shtoi shpejt e shpejt, si t'i kishte mësuar fjalët përmendësh:

- "Unë tani po iu bëj hije milingonave. Po kur të bjerë shi, unë do të rritem dhe do të bëhem një çadër e vërtetë."

Blerta nuk foli më. Hapi gojën, si një zog i hutuar dhe u largua kokulur, zhytur në mendime. U çudit fort me fjalët e asaj krijese të panjohur, e cila se pse iu duk pak mendjemadhe, fodulle.

- "Po kush e di, - tha me vete, - mbase mund të jetë e aftë të rritet e të zmadhohet, kur të bjerë shi."

Kërpudha e vogël qeshi e kënaqur, sikur desh të mburrej me mendjen e saj pjellore.

- "Ia hodha kësaj bullafiqes tyryfyle.", - mendoi me vete. - "E kam mendjen pjellore unë."

Blerta nuk i tregoi askujt për kërpudhën e vogël. Rendi e luajti tok me pjesëtarët e tjerë të familjes, derisa filluan të cërkonin pikat e para të shiut. Ishte një shi i papritur dhe i padëshiruar për çdokënd.

Të gjithë u shqetësuan dhe po vrisnin mendjen se ku mund ta futnin kokën, që të mos lageshin.

- "Unë e kam çadrën time, që të më mbrojë nga shiu.", - tha vajza dhe vrapoi e gëzuar te kërpudha e saj. Fëmijët e ndoqën me sy të çuditur, ndërsa mami i ra pas e shqetësuar.

Pas pak çastesh vajza arriti te pisha e lartë. Aty nuk e zinte shiu. Por pas pak pikat do të dendësoheshin dhe shiu do të binte në tokë. Blerta do të lagej.

Ja ku ishte edhe kërpudha e vogël. Ajo rrinte atje e bukur dhe e heshtur, si një peshk liqeni.

- "Hë, moj kërpudhë, bëhu çadër, të lutem. Shiu po bie dhe pas pak do të lagem... Hapu!", - i dha urdher Blerta dhe priti pak çaste të shihte kërpudhën tek lëvizte.

Por kërpudha e vogël nuk u përgjigj dhe as që mori mundimin të lëvizte pakëz. Vajza e përsëriti urdhrin dhe nga padurimi u bë pak nervoze. Përsëri askush nuk po përgjigjej. Trupi i kërpudhës sikur po zvogëlohej edhe më, mbase nga turpi.

- "Gënjeshtare!", - i tha vajza me zë të lartë. E goditi kërpudhën e heshtur me ato doçkat e saj të vogla, gjersa e shtriu përdhe. Pastaj e shkuli fare nga toka dhe me të në dorë vrapoi te mami duke qarë.

- "Kjo, moj mami, kjo gënjeshtare nuk e mbajti premtimin.", - nisi të ankohej Blerta me lot në sy. - "Ajo më tha se, kur të bjerë shi, mund të kthehem në një çadër të madhe. Çadër nuk u bë dhe unë u laga, u bëra qull. Mashtruesja."

Mami dhe të tjerët në fillim nuk kuptuan asgjë. Herë vështronin kërpudhën e vogël, herë fytyrën e përsququr të vajzës dhe prisnin sqarime të mëtejshme prej saj.

Vajza u tregoi gjithçka me pak fjalë, përmes lotësh dhe të gjithë dalëngadalë u kthjelluan. Nisën të qeshnin me Blertën e vogël, ndërsa asaj i vinte shumë inat me kërpudhën gënjeshtare. I vinte inat edhe me ata që qeshnin. E qeshura është si një sëmundje ngjitëse; iu ngjit edhe Blertës së vogël. Ajo qante dhe qeshte njëkohësisht.

Shiu i ngrohtë i verës nuk zgjati shumë. Dielli doli përsëri.

Në dorën e njomë të vogëlushes, kërpudha gënjeshtare rrinte si e turpëruar.

BOTIMET KMSH

MUND TA GJENI PRANË LIBRARISË “MIQTË E LIBRIT”

KALENDARI 2021
(1442-1443 HIXHRI)

OLIMPIADA E TALENTEVE NË MEDRESE

PJESËMARRËS

TË GIJTHË NXËNËSIT E MEDRESEVE TË SHQIPËRISË, TË CILËT BESOJNË NË TALENTET E TYRE SIPAS KATEGORIVE TË KONKURIMIT NË KËTË OLIMPIADË.

DATA TË RËNDËSISHME

- 15 Shkurt – 31 Mars, Mbledhja e materialeve
- 1 – 10 Prill, Vlerësimi nga juritë respektive
- 12 Prill, Ceremonia e ndarjes së çmimeve

MATERIALI I REGJISTRUAR (ME ZË, FIGURË APO TEKST SIPAS KATEGORISË) DUHET TË DËRGOHET ME E-MAIL: arsimi@kmsb.al OSE TË DORËZOHET DORAZI PRANË ZYRËS SË ARSIMIT NË KMSB

ÇMIMET SIPAS KATEGORIVE

ÇMIMI I PARË
(LAPTOP)

ÇMIMI I DYTË
(TABLET)

ÇMIMI I TRETË
(SMARTPHONE)

Përzgjedhja e fituesve do të bëhet nga një juri e pavarur ekspertësh të secilës fushë respektive sipas kategorisë së konkurimit.

KONKURSI I KUR'ANIT

- Një sure ose pjesë të kënduar nga Kur'an (video 3 – 5 minuta).
- Nxënësit janë të lirë në përzgjedhjen e sures ose ajeteve që duan të këndojnë.
- Krahas zërit do të vlerësohen edhe përdorimi i rregullave të texhvidit dhe shqiptimi i gërmave dhe fjalëve.

KONKURSI I INTERPRETIMIT

- Një poezi, prozë poetike ose pjesë të një skenari filmi apo teatri (video maksimumi 10 min).
- Nxënësit janë të lirë në përzgjedhjen e materialit që do të interpretojnë.
- Materiali duhet të shoqërohet edhe me emërtimin e pjesës së interpretuar dhe autorin.

KONKURSI I ESESË

- Konkurentët duhet të shkruajnë një ese me temë kryesore "Besimi dhe Shpresa".
- Eseja nuk duhet të jetë më e gjatë se 2000 fjalë (ose 12.000 karaktere me gjithë hapësirat).
- Eseja duhet të jetë autentike dhe e pa publikuar më parë.

arsimi@kmsb.al
Tel: +355672010600

www.kmsb.al

